Ára: 200 FORINT

74. évf. 17. szám 2019. szeptember 15.
Elul 1. 5779.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

160 éves Európa legnagyobb működő zsinagógája

Százhatvan éve, 1859. szeptember 6-án adták át a budapesti Dohány utcában Európa legnagyobb működő zsinagógáját.

A pénzügyek és a kereskedelem fellendülésével rohamosan nőtt a főváros zsidó lakossága, ezért a Pesti Izraelita Hitközség már az 1840-es években sürgette önálló zsinagóga építését (addig az Orczy-házban és más épületekben létesültek imatermek). Miután sikerült e célra telket szerezniük, pályázatot írtak ki, amelyen a kor legjelesebb építészei, köztük Hild József és Feszl Frigyes is indultak – írja az MTI.

Végül a bécsi Ludwig Förster terveit fogadták el, a belső szentélyt Feszl Frigyes tervezte. A kivitelezéssel rendkívül gyorsan, alig négy év alatt végeztek, a felavatásra 1859. szeptember 6-án (a zsidó naptár szerint 5619. elul hónap 7-én) került sor. Az ünnepségen a pesti előkelőségek valláskülönbség nélkül vettek részt, a zsinagóga orgonáján Liszt Ferenc műve csendült fel, aki az első sorban foglalt helyet.

A vörös téglahomlokzat azért tér el egy kicsit az utca vonalától, hogy az előírások szerint Jeruzsálem felé nézzen. A főbejárat felett tóraidézet olvasható: „Készítsenek nékem szentélyt, hogy lakjam közepettük” (Mózes II. 25:8). A mór stílusú épületen jelent meg először torony magyarországi zsinagógán – korábban nem lehetett ilyet építeni, és még a zsinagógák maximális magasságát is szabályozták.

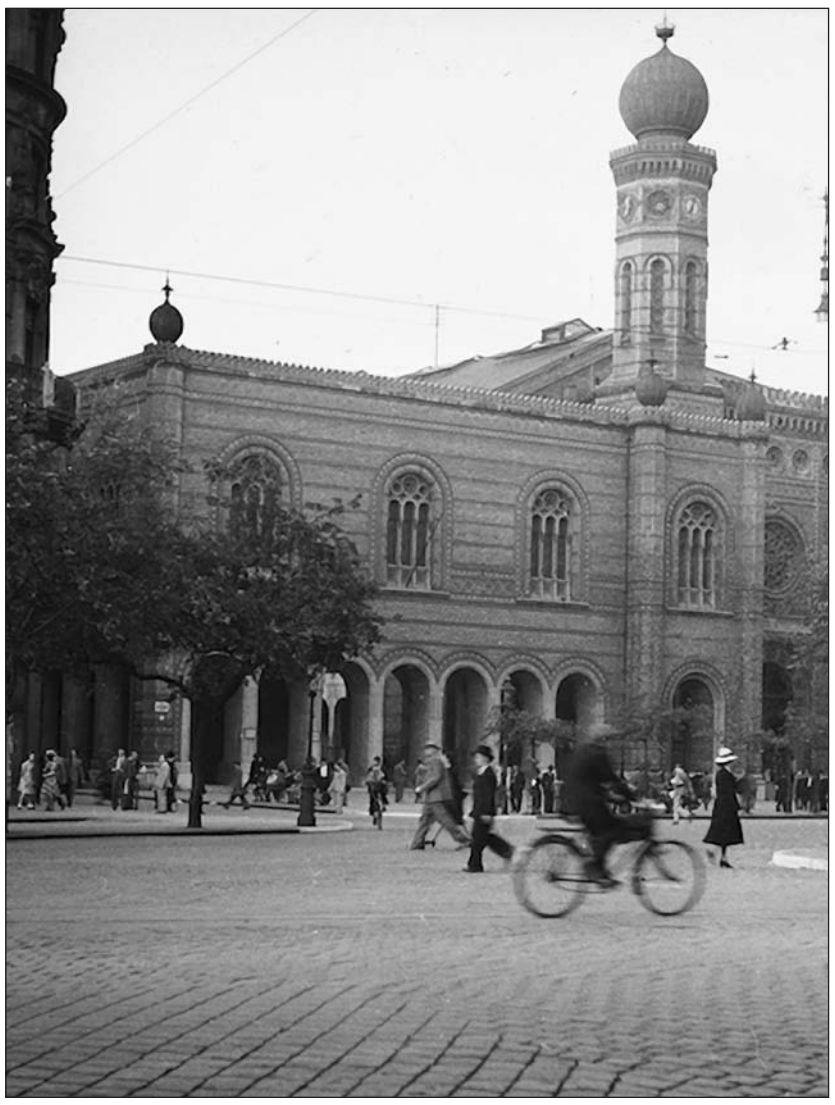

A Dohány utcai zsinagóga a Károly körút (Károly király út) felől nézve 1942-ben *Fortepan/Vaskapu utca*

A hagymasisakkal fedett, 44 méter magas tornyok közötti homlokzatot óriási rózsaablak díszíti. Az udvar kétoldali árkádsorával a középkori zsinagógák meghitt belső terét idézi. A zsinagógát az 1920-as években felújították és kibővítették, ekkor épült a Hősök temploma.

Az 53,1 méter hosszú és 26,5 méter széles épület a világ legnagyobb neológ zsinagógája, méreteit tekintve a világ második legnagyobb zsinagógája. A 26 méter belmagasságú, csarnokszerű épület hosszanti terét a kétszintes karzatok homlokvonala, illetve a sík mennyezetet tartó karcsú öntöttvas oszlopkötegek osztják három hajóra.

A 12 méter fesztávú főhajót és a mellékhajókat öntöttvas ívek hidalják át. A templomban 1492 férfi és 1472 női ülés van. A Jeruzsálemhez, a zsidóság szent városához legközelebb eső keleti fal az előtte lévő emelvény aranyozott öntöttvas korlátrács-együttesével válik hangsúlyossá.

A 8,2 méter magas frigyszekrény, a zsinagóga legszentebb része fölött kupola található, előtte állandóan ég az örökmécses. Az 1200 négyzetméteres belső teret míves ornamentika, pompás csillárok és falikarok, falfestés ékesítik. A templom északi oldalához – Herzl Tivadarnak, a cionista mozgalom elindítójának szülőháza helyén – egyemeletes épület csatlakozik, itt található a Magyar Zsidó Múzeum.

A templomhoz csatlakozik az első világháborúban hősi halált halt mintegy tízezer zsidó katonának emléket állító Hősök temploma és a kertben a mártírok temetője, ahol a gettóban meghalt vagy meggyilkolt áldozatok nyugszanak. 1991-ben avatták fel a holokauszt áldozatainak emlékfáját, Varga Imre alkotását, amelynek leveleire ki-ki felvésetheti elhunyt hozzátartozója nevét.

A zsinagógában először 1866-ban Kohn Sámuel főrabbi szólalt meg magyarul. Az épületben több menyletet is elkövettek, 1919-ben, 1931-ben és 1938-ban. A vészkorszakban a Wesselényi utcai árkádsor alatt nyílt az 1944. november 18-án létrehozott gettó egyik kapuja. A gettó 1945. január 17-én szabadult fel, de addigra az összezsúfolt mintegy 70 ezer emberből nagyon sokan meghaltak.

A háborús károk, az időjárás, valamint a karbantartás elmaradása miatt veszélyes állapotba került műemlék épületet 1991 és 1996 között újították fel. A munka során a templombelső eredeti látványának visszaállítására törekedtek, a szerkezeti felújítást modern technikai eszközökkel valósították meg. Az 1996. szeptember 5-i megnyitóünnepségen részt vett Göncz Árpád akkori köztársasági elnök és a magyar kormány több tagja; Izrael Állam részéről Jichák Samir korábbi miniszterelnök mondott köszöntőt.

A zsinagóga nagysága a korabeli fővárosi zsidóság jelentőségét, magas színvonalú gazdasági és kulturális igényét bizonyítja. Kiváló akusztikája miatt komolyzenei koncertek helyszíneül szolgál, és a nyár végi Zsidó Kulturális Fesztivál rendezvényeinek is helyet ad.

A zsinagóga belülről 1960-ban *Fortepan/Bauer Sándor*

Heisler András aktuális kérdésekről

Heisler András, a Mazsihisz elnöke a Heti TV-ben beszélt a Maccabi Európa Játékok sikeréről, a Rumbach utcai zsinagógáról, de az őszi nagyünnepek is szóba kerültek.

A Mazsihisz vezetője beszélt a nemrégiben zárult Maccabi Európa Játékokról, valamint arról is, hogy a játékok után levélben köszönte meg Orbán Viktornak a magyar kormány támogatását. Úgy vélte, az a legkevesebb, hogy megköszöni a lehetőséget a Maccabi Európa Játékok megszervezésére. A megrendezés jogának elnyeréséhez feltételeket kellett teljesíteni, ezek egyike volt egy jó pályázat, ezt a Maccabi VAC sikeresen el is készítette. Ugyancsak feltétel volt a helyi zsidó közösség támogatása is, ezt a legnagyobb hazai szervezet, a Mazsihisz megtette, pénzügyileg, erkölcsileg egyaránt. A harmadik feltétel a kormánygarancia volt, hiszen a játékok lebonyolítása komoly szervezőmunkát igényel, de szerencsére a magyar kormány azonnal a kezdeményezés mellé állt.

Arra a felvetésre, hogy a játékok sikeres lebonyolítása közelebb hozta-e a kormányt és a Mazsihiszt egymáshoz, az elnök kifejtette, a szervezet folyamatosan együttműködik a magyar kormánnyal, nagyon sok sikeres projektet bonyolítottak le már eddig is, de a mostani verseny mindenképpen jót tett a kapcsolatnak. Heisler András reményét fejezte ki, hogy a játékok megrendezése után sikerül megépíteni a tervezett zsidó sportközpontot is.

A Mazsihisz vezetője beszélt a Rumbach utcai zsinagógáról, amely átadás előtt áll. Megjegyezte, minden marad az eredeti elképzelésnek megfelelően, azaz a szakrális tér mellett a zsidók és a nem zsidók itthoni együttéléséről szóló állandó kiállítást lehet majd megtekinteni, ezenkívül a látogatók rendelkezésére áll egy közösségi tér, valamint egy kávéház is. Nagyon bíznak benne, hogy a zsinagóga egyszerre lesz népszerű turisztikai célpont és zsidó imahely.

A zsidó civil szervezetek korábban a Bálint Házban találtak maguknak helyet, ám innen menniük kellett. Arra a kérdésre, hogy hova mehetnek, az elnök úgy felelt, össze kell fogni a szervezetekkel, az önkormányzatok, a kormány felé lépve. Megjegyezte, valóban a Bálint Házban voltak ezek a szervezetek, de közben a Mazsihisz komoly fejlesztésbe fogott, elindította szakgimnáziumát, amely a második évben már 600 tanulót fogad. Ennek az intézménynek kerestek helyet, segítséget kértek, de nem volt lehetőség valamilyen épület átvételére, így került az iskola a Bálint Házba. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nincs együttműködés a zsidó szervezetek és a Mazsihisz között, programok mentén továbbra is van párbeszéd, zajlik közös munka.

Heisler András a közelgő zsidó nagyünnepekről is beszélt. Mint elmondta, az ősz két legnagyobb ünnepe a ros hásáná, a zsidó újév és a jom kippur, az engesztelőnap, amit azok is megtartanak, akiknek csak nagyon pici zsidó kötődésük van. Ilyenkor nagyon sokan mennek el a zsinagógákba, amelyek mindegyike nyitva áll, és mindegyikben telt ház van, így a Dohány utcai templomban is. Ennek kapcsán Heisler András elmondta, ez egy emblematikus hely, a Maccabi Európa Játékok alatti szombatfogadáson közel háromezren voltak jelen, a 42 országból érkezett sportolók együtt énekelték a Hatikvát, az izraeli himnuszt. A szokásoknak megfelelően a Hitközség iskolája, a Scheiber Sándor Általános Iskola és Gimnázium is itt tartotta az évnyitóját, több száz gyerekkel, szüleikkel, pedagógusokkal.

A Mazsihisz elnöke szólt az elhagyott zsidó temetőkről is, közel 1600 ilyen van az országban. A magyar kormány a Mazsök közreműködésével jelentős támogatást, 460 millió forintot biztosított a felújításokra. Ez ugyan nagyon komoly összeg – mondta Heisler András –, de csak körülbelül 30-40 temető rendbehozatalára volt elegendő. A Szövetség majd’ 600 régi sírkert kapcsán tart fenn kapcsolatot önkormányzatokkal, polgármesterekkel. Szerencsére nagyon sok olyan település van, ahol a helyi vezetés a maga erejéből fogott neki a temető felújításának, hiszen az egykor ott élő zsidó közösséget a soá során meggyilkolták, ma már nincs, aki ezeket gondozza.

Breuerpress

Építési engedélyt kapott a Mazsihisz Szeretetkórháza

Jelentős előrelépés történt a Mazsihisz fenntartásában működő Amerikai úti Szeretetkórház rekonstrukciós programjában: az intézmény megkapta az építési engedélyt az 5 milliárdos beruházásra.

Több hónapos előkészítő, tervező munka után Budapest kormányhivatala megadta az építési engedélyt az intézménynek, így elérhető közelségbe került egy modern, 21. századi kórház kialakítása. Az építészeti elképzeléseket – amelyeket a Mazsihisz vezetésével egyeztetve dolgoztak ki – a fővárosi tervtanács és a kerületi főépítész egyaránt támogatta.

Mint beszámoltunk róla: egy hároméves projekt révén teljes egészében megújul a Szeretetkórház, ahol régiós gerontológiai központot hoznak létre, ennek keretében korszerűsítik a kórtermeket, a műszerparkot, az informatikai eszközöket, fejlesztik az egészségügyi ellátást és a lelki gondozást. Az összesen csaknem 5 milliárdos beruházás eredményeként a 21. századi követelményeknek megfelelő körülmények lesznek, például a kórtermekbe és a társalgókba klímaberendezéseket szerelnek, a 6-8 fős kórtermeket maximum 3-4 ágyas, saját fürdővel ellátott szobák váltják fel.

A most megkapott építési engedély kapcsán megtudtuk: a Mazsihisz elnökének és a kórház főigazgatójának felügyeletével kialakították az új kórház orvos szakmai, építészeti, gazdasági, ápolási modelljét. A rekonstrukciós program megvalósítása a Közbeszerzési Törvény hatálya alá tartozik, tehát nyílt nemzeti és uniós eljárásrendben valósul meg.

Látványterv a kész beruházásról

9 770133 350099 19017

Körzeti kitekintő

DEBRECEN
Klasszikus imák és modern dallamok a Pásti utcában

Folytatódtak a kulturális rendezvények a Pásti utcai ortodox zsinagógában. A Művészetek Udvara programsorozat nyár végi első előadására került sor ezen az autentikus helyen.

Az est főszereplője a debreceni kötődésű **Rudas Dániel,** a Dohány utcai zsinagóga kántora volt; közreműködött két jól ismert művész, **Király Miklós** operaénekes és **Neumark Zoltán** zongorista.

Elsősorban a zsidó liturgiából ismert zenei feldolgozások és közkedvelt jiddis dallamok csendültek fel, de ahogy a cím is mutatja, emellett musical- és operarészleteket is hallhatott a közönség.

Kreislerné dr. Grósz Zsuzsanna alelnök köszöntötte a jelenlévőket, külön kiemelve a Nagyváradról és Nyíregyházáról érkezetteket, valamint a Budapestről környékünkön vendégeskedőket, majd bemutatta a művészeket. Rudas Dániel, aki először énekelt nálunk, a Zsidó Kulturális Fesztivál, valamint magyarországi és külföldi koncertek rendszeres fellépője. Király Miklós a budapesti és a zürichi operában a legjelentősebb basszus főszerepeket tolmácsolja. Neumark Zoltán zongoraművész, aki nem ismeretlen a debreceni közönség számára, szintén sokszor szerepelt hazai és nemzetközi koncerteken és fesztiválokon, például a Zsidó Nyári Fesztiválon.

A kiváló akusztikájú zsinagógában elsőként Rudas Dániel adta elő a környékünkhöz különösen kapcsolódó Szól a kakas már című dalt.

A mindennapi imádkozás dallamaiba, szokásaiba is betekintést kaptunk a fiatal kántor és Király Miklós révén. A kiváló basszus liturgiai énekeket és operaáriákat tolmácsolt. A Jerusálájim sel zácháv és az Osze sálom műveket zárásként együtt énekelte a művészekkel a közönség. A zsinagógát zsúfolásig megtöltő nézőktől a tapsvihar nem maradt el.

Debrecenben nincs klasszikus zsidó nyári fesztivál, így kárpótolva érezhettük magunkat ezzel a csodálatos műsorral.

Rudas Dánielre büszkék vagyunk, nagy jövő előtt áll. Visszavárjuk!

A Nemzeti Kulturális Alap és a Mazsök által támogatott program nagyszerű, maradandó élményt nyújtott a közönségnek. A liturgiai dallamokat az esti imánál a „gyakorlatban" is hallhattuk a bét hámidrásban a művészek társaságában.

Egy ismert amerikai család látogatása

A közelmúltban érdekes telefonhívás érkezett Amerikából feleségem, Zsuzsi másod-unokatestvérétől, aki örömmel adta hírül, hogy Debrecenbe érkezik **Jason Dov Greenblatt**. Feleségem majd elejtette a telefont. Greenblatt, akinek eddigi utazásait, tevékenységét a televízióból, az internetről és a családtól érkezett tudósításokból követtük, évtizedek óta **Donald Trump** közeli bizalmasának számító Közel-Kelet-szakértő a Fehér Házban, **Jared Kushnerrel** együtt vezetik a béketárgyalásokat.

A saját e-mail-címéről érkezett levélből láttuk, hogy a kile tényleg nagy vendégség elé néz. Magáncélú debreceni utazásának fő célja édesanyjának nyomait megkeresni. Édesanyja, a magyar származású Lefkovits Vera sajnos 2003-ban elhunyt. A program kialakításánál kérte, hogy a gyerekekre, szabadprogramra is gondoljunk. Készítettünk egy tervet, melyet módosítani kellett.

A hitközség székházánál fogadta a vendégeket **Horovitz Tamás** elnök, **Grósz Zsuzsa** alelnök (cousin – kuzin, később még lesz szó erről a kellemes megszólításról). Népes család jött hozzánk. A felesége mellett itt volt mind a hat gyermek, a legnagyobbak hármas ikrek. A jesivát végzett politikus kipát viselt. Még otthonról megkérdezte, hogy ez Magyarországon nem okoz-e problémát. A köszöntő pálinkát nem volt sok idő kiheverni. Első utunk **dr. Papp László** polgármester irodájába vezetett. Amint megtudta vendégünk hírét, időt szakított a találkozóra fontos elfoglaltságai mellett.

A baráti hangulatú, kötetlen megbeszélésen Papp László ismertette Debrecen történelmének meghatározó eseményeit, illetve vázolta a gazdaságfejlesztés terén elért eredményeket. Jason Greenblatt elismerően nyilatkozott első benyomásairól, és gratulált az utóbbi évek beruházási sikereihez. A polgármester megmutatta dolgozószobáját, sőt, a gyermekek beleülhettek a székébe is, melyet többek között Kossuth Lajos használt. Barátságos, érdeklődő eszmecsere volt. A nap folyamán a „kuzin" szó szállóigévé vált. A városházán **Heller Zsolt** csatlakozott társaságunkhoz. Mivel Zsuzsinak másik ágról Zsolt a rokona, Zsolt is belépett a „kuzin" körbe.

Visszamentünk a székházhoz, és megebédeltünk a most felújított étkezőhelyiségben. A hagymás tojás, a finom a sólet a szülői házat idézte meg. Édesanyja szülei, családtagjai itt imádkoztak a közösségben, ilyen szemmel nézte hitközségünket. Találkoztak az Amerikából éppen itt lévő nagynénivel és népes családjával. Őket is „kuzinnak" hívta. Minden helyet olyan szemmel nézett, hogy anyukája ott is megfordult. Nagy elismeréssel szólt a felújított ortodox zsinagógáról. Kuriózum volt számukra a vágoda, ott történekkel elevenítettük fel a kóser vágás lépéseit. Ilyet még nem látott a család. Az otthonos bét hámidrás is a múltat idézte, ami a hitközség jelene, mely az esti imádkozásnál „élesben" is bemutatásra került. Elindultunk egy kis nagyerdei kitérővel a Böszörmény utca 10. szám alá. A holokauszt előtt itt laktak, az Alföldi Nyomda mellett. A ház nem volt meg, csak a helye, melyet kerítés vett körül. Folytatódott az út. Elmentünk a hajdani Simonffy utcai pékségbe, a sólet készítésének helyszínére, mely a kenyér, kalács beszerzésére is alkalmas volt. A tulajdonos angol nyelvű tájékoztatást adott a hagyományos működésű üzemről, ahol a friss, meleg kóstoló sem maradt el. Az illatok ismét a múltat idézték. Majd az édesanyja Amerikába távozása előtti utolsó otthonát néztük meg. Ez a Pásti utca 2. szám, a zsinagóga tőszomszédságban. Az előzetes egyeztetésnek köszönhetően be is mehettek, és angolul beszélgethettek a tulajdonossal, aki három évig Amerikában évig élt. Jason minden ponton anyukája lábnyomát kereste. Tíz gyermekkel éltek ott a szülők, kellett is ez a nagyméretű lakás. A teraszról a gyermekek a nagymama szemével nézek szét.

Az utolsó program a bét hámidrásban volt: imádkozás közösségünk tagjaival. Hallva hittestvéreink szavait, többször magyarul felelt, előjött a családi otthon nyelve.

Szabadságát töltötte nálunk Trump elnök munkatársa. A kérdések mindig őszinték és bensőségesek voltak. Nagyjából beleláttunk Jason Greenblatt mozgalmas életébe. Ahhoz, hogy Washingtonból hazajusson New-Yorkba, négy órát kell utaznia az elnöki meetingek rendszeres résztvevőjének.

Egy nem tervezett programnak is kerített időt, kimentünk a temetőbe. Ott nyugszik a nagybátyja, akinek az emlékezetére a Dov nevet kapta.

Barátunk lett, és nagyon felszabadultan érezte magát. Többször mondta, hogy most magánemberként látogatott el hozzánk. Kerülte a sajtóval való találkozást.

Neki és családjának sikerült egy kis múltat is felidézni. Mindezért hálját fejezte ki köszönőlevelében.

A mi közösségünk benne egyszerű, ragaszkodó kuzinját látta. Mindenkit örömmel fogadott.

Elindulás előtt a hitközség kóser pálinkájával kínáltuk a vendéget. Ízlett ez az erős házi pálinka, az ajándékcsomagból sem maradhatott ki. Trump elnöknek is küldtünk belőle, hogy megízlelhesse a Fehér Házban, milyen a magyar kóser szilvapálinka!

A Greenblatt család

BÁLINT GYÖRGY – BÁNÓ ANDRÁS

Bálint gazda, a százéves kertész

– részlet –

Bebarangoltam a világot

Foglalkozásaimból és munkahelyeimből adódóan sokszor utaztam külföldre. A legérdekesebb úti élményeimet osztanám meg olvasóimmal. Mindjárt az első utam kútba esett, itthon maradtam, ahelyett, hogy elutaztam volna. Egy nagyon jó barátom, aki az angol nagykövetségen dolgozott, elmondta nekem, hogy Kasmírban gyümölcsöst akarnak telepíteni, és a FAO, az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete kiírt egy nyilvános pályázatot, és erre várnak jelentkezőket. Amikor beadtam a papírokat, elkezdtek vizsgálni. Szerintem nem azt nézték, hogy politikailag megbízható vagyok-e, inkább a szakmaiságra voltak kíváncsiak. Megkérdezték egyébként azt is, amit anno a jószágigazgató a Hadik majorban, hogy tudok-e fegyverrel bánni. Igennel válaszoltam, mert amikor már felnőttként néhányszor vadászaton vettem részt, lőttem fegyverrel, sőt egy időben pisztolyom is volt. Egészségügyi vizsgálatokon is átestem, és kaptam egy oltást is valamilyen fertőző betegség ellen. Mindent rendben találtak, amikor jött egy váratlan hír: Kína megszállta Tibetet. Jött az értesítés, lefújták az egész utat. Az indoklás szerint a nemzetközi helyzet nem tette lehetővé, hogy a feladattal szocialista országbeli szakembert bízzanak meg. Ezután tovább ápoltam a kerteket a külső kerületekben. Nem mondom, hogy könnyen túltettem magam azon, ami történt, mert látható volt, hogy az angolok nagyszerűen előkészítették az utat. Elintézték, hogy Ausztráliából veszik majd a facsemetéket, és Amerikából hozatják a műtrágyát és a növényvédő szereket. Nagyon beleéltem magam, hogy milyen jó lesz nekem ott, a messzi távolban, a hegyek között. Szép jövedelmet is jelentett volna az út, nem lett volna akármilyen dolog az ötvenes évek Magyarországáról ilyen messzire elutazni.

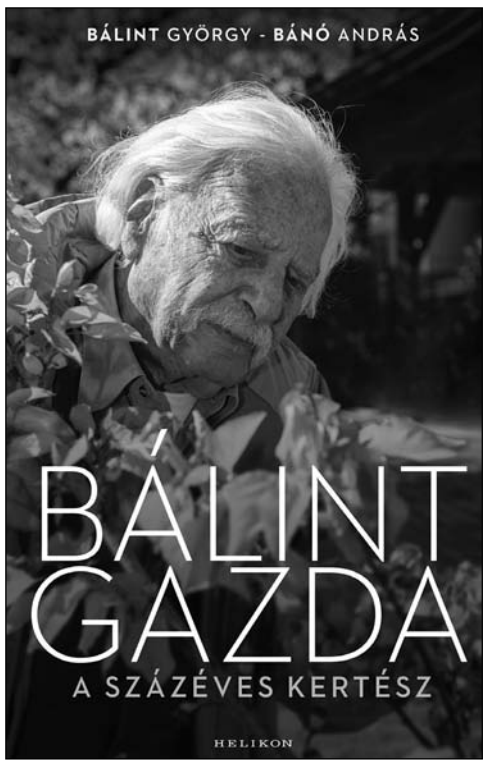

Később, a hatvanas évek közepén, amikor az Állami Biztosítónál voltam mezőgazdasági szakértő, sokat foglalkoztam a jégesők által okozott mezőgazdasági károk természetével és kockázataival, többször írtam is a témáról. Megalakult egy bizottság, amely tanulmányozta a jégesők megelőzésének lehetőségeit. Ennek a bizottságnak a tagjaiból szerveződött az a delegáció, amely feladatául kapta, hogy tanulmányozza és értékelje a Szovjetunióban ezen a téren folytatott beavatkozásokat. Először Moszkvában tárgyaltunk a Szovjetunió Meteorológiai Központjának szakértőivel, majd Tbiliszibe, Grúzia fővárosába utaztunk. A szállodában a szobánk ajtajáig kísértek mindenkit, és később is figyelték, hogy ha kijövünk a szobából, nem akarunk-e bemenni a városba. Utunk eredményeképpen a jégeső elhárításának szovjet módszerét Magyarországon is bevezették, Baranya megyét jelölték ki kísérleti területnek. Néhány év múlva azonban szovjet módszer ide, szovjet módszer oda, a jégeső elhárításának ezt a módját (rakétákkal szétoszlatni a jégfelhőket) nem folytatták tovább.

A közismerten vendégszerető grúzok állandóan traktáltak minket. Sült húsokkal, tésztákkal, gyümölcsökkel, borral, sörrel roskadásig teli asztal várt minket. Az asztalfőn a tamada ült, a legidősebb, legbölcsebb és legrangosabb férfiú. Mindenkinek azt kellett fogyasztania, amit a tamada evett. Akkor lehetett inni, amikor a tamada ivott. Mindenki akkor beszélhetett, amikor a tamada megengedte, és szót adott neki. A megszólítottnak valamilyen mulatságos vagy tanulságos dolgot kellett mondania. Az oroszok számára különlegesség volt elmenni Grúziába és ilyen nagyokat enni, amikor például Moszkvában nem lehetett tejet kapni. A tamada egymás után mondta a tósztokat a népek barátságára, a Szovjetunió vezető szerepére, a munkások és parasztok szövetségére. Nem mulasztotta el megemlíteni mindazt a nagy jótéteményt, amelyet a grúz nép nagy fiától, Joszif Visszarionovics Sztálintól kapott. Folyt a pálinka, a tósztok után a grúzok ellenőrizték, hogy a delegáció moszkvai tagjai kiitták-e poharukat. Fél órán belül az asztal alá itták a szovjet meteorológusokat, majd a 120 kilós grúz vendéglátók a szállodába szállították a vendégeket.

Másnap folytatódott a jégfelhők szétoszlatásának elemzőmunkája. A felhőkben apró jégszemek keletkeznek, de azok, ha meleg levegőrétegen kell átjutniuk – ezek a felhők 2-3 ezer méter magasan vannak –, eső formájában érkeznek le a földre. A grúzok a II. világháborúban használt ágyúkkal lőtték föl a jégrakétákat, amelyek inkább lövedékek voltak. Ezüstjodiddal próbáltak védekezni, mert az elvileg kikristályosította a párát. A fellövések azonban valahogy nem igazán sikerültek. Mire eltalálták volna a felhőt, az már továbbvándorolt. Gyakorlatilag meghívtak minket egy tanulmányútra, de kiderült, hogy igazából fogalmuk sincs az egészről. Mindenesetre a parancsnokok arra vigyáztak, hogy az ágyúk mindig rendben legyenek, csordogált ott egy kis patak, és minden hét végén lemosták az ágyúkat. Ott, a patak partján. Mint nálunk a lovakat.

Vajon mi a hosszú élet titka? Ha a 100. születésnapját ünneplő Bálint Györgytől, az ország „Bálint gazdájától" kérdezzük, nem számíthatunk az ilyenkor szokásos válaszokra. A hivatásos és amatőr kertészek százezreinek mentora ebben a különleges önéletírásban arról mesél, hogyan élte túl a munkaszolgálatot és a mauthauseni haláltábor borzalmait; milyen következményei voltak annak, hogy kuláknak nyilvánították; mit érzett, mikor közölték vele, nincs szükség a tízezrek kedvencévé vált Kedves Húgom! című kertészeti tanácsadó rovatára; miként tette túl magát azon, hogy megszűnt a számára országos ismertséget hozó tévéműsor, az Ablak. Bálint gazda aprólékos részletességgel veszi sorra élete fontos eseményeit, miközben az átélt szenvedések és megpróbáltatások miatt soha senkit sem hibáztat. Egy százéves ember szavára mindig érdemes odafigyelni, Bálint György esetében ez különösen igaz, hiszen hosszú élete során emberpróbáló időket, sorsfordító éveket is megélt.

(Bálint György – Bánó András: Bálint gazda, a százéves kertész. Helikon Kiadó, 2019.)

EGY KÖNYV ÜNNEPE A GOLDMARKBAN

AZ ÖRÖM FÉNYEI

Zsinagógák vonzásában

A sokat látott és átélt, patinás Goldmark Teremben mutatták be Nádor Éva és László Gábor Az öröm fényei című kötetét.

Éva többedik műve is bizonyosan sikeres lesz. Ez alkalommal élete párja írótársa is egyben.

A délután programismertetőjeként **László Gábor** üdvözölte a megjelenteket, s mint mondta, valamennyien az esemény díszvendégei. Majd köszöntötte **Mester Tamást,** a BZSH elnökét, **Nádel Tamást,** a Dohány Utcai Zsinagóga Alapítvány vezetőjét, **Schöner Alfréd** és **Frölich Róbert** főrabbikat.

Elmondta, hogy ezen a helyen 1992 januárjában Robi fia bár micváján szólt néhány szót a vendégekhez, szülei (zcl) és testvérei társaságában. László Miklós és Lili nagyon hiányoznak mindnyájuknak, tette hozzá, de hisz abban, hogy azok most is látják, nézik őket.

Ezután a Dohány utcai zsinagóga „két hangja", két kántora közül elsőként **Rudas Dánielt** kérte fel, aki a Szól a kakas már című dalt adta elő.

Schöner Alfréd főrabbi szakmai lektorként méltatta a művet. Előadásából idézünk.

Bét midrás, bét tfilá és bét kneszet. A tudomány vagy a tanulás háza. Az imádság háza és a közösség háza. Az öröm fényei című kötet, amely majdnem 70 zsinagógát analizál, és illusztrációs fotók sokaságát fűzi hozzá, mintha e három célkitűzést igyekezett volna visszaadni. Jelesül, hogy érzékeltesse, ezek az épületek különkülön mindannyian az oktatás, a pedagógia vagy a tudomány házai. Jelenti mindenekelőtt a bét tfilá, hogy ott imádkoztak és imádkoznak az emberek, és a harmadik, a bét kneszet, hogy ez egy közösségi ház. Ez a zsinagóga három legfontosabb jellegzetessége. Az utóbbi években vagy talán évtizedekben ismert történelmi okokból időnként a kegyelet háza is. Hogy miért, arról most itt hadd ne beszéljek. A kötetről többszöri elolvasás után elmondhatom, hogy könyvtörténeti, művészettörténeti, kultúrtörténeti és judaisztikatörténeti szempontból egyaránt jelentős. A benne lévő szövegzés intellektusa, nyelvi eleganciája, pontossága, árnyalatai, finomsága mind-mind önmagukért beszélnek.

Köszönöm, hogy itt lehettem, és kívánok szép perceket, órákat, élményeket Nádor Éva és László Gábor közös és különlegesen szép, értékes könyvéhez. Hiszem és remélem, hogy a szerzőpárosnak ez az első kötete nem az utolsó!

Következett **Fekete László** főkántor, aki két jiddis dalt énekelt, majd **Katz Petra** színművész Bächer Iván írásából (Megyek Budára) olvasott fel.

Nádor Éva lépett ezután a mikrofonhoz. Néhány gondolatát közöljük.

Ennek a könyvnek a fő üzenete az, hogy a zsidó identitást nem kell és nem lehet csak a holokauszton keresztül megélni, hanem nagyon fontos, hogy az évezredes hagyományainkat és kultúránkat közvetítsük, és ezt adjuk át az embereknek. A könyvhöz az inspirációt egyébként Schöner főrabbi adta azzal, hogy először az ORZSE közösségében, majd a Csákyban több alkalommal megkért minket, hogy az utazásaink után tartsunk egy rövid beszámolót. A műfaját azt hiszem, nehéz megítélni, de azt gondolom, semmiképpen sem egy hagyományos útikönyv. Talán azt mondanám, hogy ez egy szubjektív útinapló, ami gazdagon illusztrált fotókkal, és a zsinagógák varázslatos világába vezeti el az olvasót. Ha majd kezükbe veszik a könyvet, sokakban felmerül a kérdés: miért éppen ezek a templomok vannak benne, vagy miért hiányzik pár ismert zsinagóga?

Voltak szempontjaink a kiválasztásnál. Közel 80 zsinagógában jártunk. Elsősorban azokat válogattuk be a kötetbe, ahol személyes kapcsolataink voltak. Ez azt jelenti, hogy beszélgettünk a közösség tagjaival, megismertük napi életüket, érdekes történetekkel találkoztunk, ami teljesen lenyűgözött bennünket, és ezért döntöttünk úgy, hogy ezeket meg szeretnénk osztani az olvasókkal. És végül természetesen azok a zsinagógák is bekerültek a könyvbe, amelyek építészeti szempontból valami különleges esztétikai élményt jelentettek számunkra. Tehát a válogatás alapja ez volt, és így 37 város 64 zsinagógájáról olvashatnak ebben a könyvben.

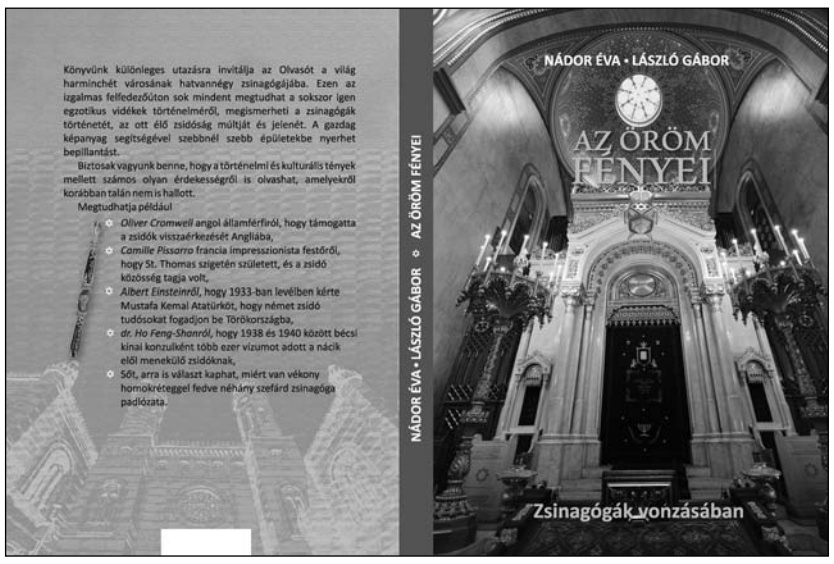

A zárógondolatokat Frölich Róbert főrabbitól hallhattuk, aki elmondta, hogy *a kötetben mágikus-misztikus utazás elevenedik meg a történelem, a zsidó történelem, az éppen adott zsinagóga és közössége világában. Olyan csodát ad az olvasónak, hogy szinte a helyszínen érezheti magát, bárhol is van.* A főrabbi végül köszönetet mondott a könyv adta élményért.

A bemutató végén a „két hang" és a közönség java az Ádon olámot együtt énekelte.

Ezt a könyvet le kell tenni!

„Egy könyv, amit nem lehet letenni" – szoktuk dicsérni az izgalmas, értékes alkotást. A Nádor–László-művet viszont le kell tenni, minimum fejezetenként! A hivatalos ismertetők egyéni élményekkel keveredtek, olyan helyekre jutunk el a világban, ahová kevés embernek adatik meg. A letevést azért ajánlom, mert hangulatában annyira egyedülálló a könyv, hogy töprengésre késztet, és a fejezetek „megemésztése" után érezhetően gazdagabbak leszünk.

kápé

Az öröm fényei megvásárolható a Láng Téka, az Örkény István, a Toldy, a Rózsavölgyi és az Atlantisz Könyvsziget üzletekben.

GJ

Újraírt családtörténet

Talán nem is újraírt, hanem újból megtalált ez a családtörténet. Sokat gondolkodtam rajta, melyik jelző is lenne a pontosabb, de hogy jól döntöttem-e, azt inkább döntse el az olvasó.

Egy biztos: különleges, tán fájdalmas, de mégis szép, az élet igazságát bemutató történet következik.

A 19. század Magyarországán talán nem is volt olyan hely, ahol ne éltek volna zsidók. Az közismert, hogy egy zsidó közösségnek egy településen való megjelenésekor vannak kötelességei: hozzon létre chevra kadisát, azaz szent egyletet, ami foglalkozik a temetésekkel. Építsen rituális fürdőt, mikvét. És minden más, az iskola, a zsinagóga, csak ezt követően jöhet, mert az első kettő nélkül nem lehet zsidó életet élni.

Azonban – ahogy ezt a mostani történetünk is példázza – vannak olyan helyzetek és vannak olyan települések, ahol a zsidó emberek „csak" éltek, ám közösség nem alakult ki, mert ahhoz már kevesen voltak. De így is boldogultak, zsidóként és magyarként.

Ezt a helyzetet egy városból (a fővárosból) megérteni nem is olyan egyszerű, de a vidéki Magyarországon volt erre példa, nem is kevés. Patai József *A középső kapu* című életrajzi könyvében hosszan ír erről. Igen, ezek a zsidó emberek és családok a közösségi élmény hiányának ellenére is megtartották a szokásaikat, a hagyományt, elsősorban maguknak, mert ez fontos volt számukra. A vidéki zsidó embereket átjárta a vágy és a szándék, hogy a hagyomány ne szakadjon meg, hogy a zsidóságot meg kell tartani nemzedékről nemzedékre.

Nemrégiben egészen különleges meghívást kaptam egy Torontóban élő építésztől, Rott Sándortól. Menjek el vele a mai Magyarország egyik igazi határ menti településére, a fővárostól 240 kilométerre eső Garadnára, hogy az ottani felújított zsidó temetőben beszéljek, mondjuk el együtt a kádist.

Egy olyan zsidó temetőben, ahol mindösszesen két ember sírja van, Spielberger Hermané és feleségéé, Sáráé. Soha nem is volt több sír.

Amikor készültem a beszédre, lépésről lépésre ismerkedtem meg egy zsidó család történetével, pontosabban annak indulásával, még a 19. századból.

Spielberger Herman Garadnán települt le, ott vette meg a birtokát és egyben a zsidó temető helyét is, a falu szélén, az út mellett. 1889-ben került ide az első sírkő. A saját feleségét temette el. Majd ismételten megházasodott, de 1910-ben az özvegye és 13 gyermeke már érte mondta el a kádist.

Ekkor már 46 zsidó lakott a településen, de végül sem a közösség létszáma, sem pedig a zsidó temető halottainak a száma nem gyarapodott.

A család története folytatódhatott volna akár Garadnán is, ám a történelem közbeszólt. Egyesek számára az út innen valamelyik magyar városba, míg másuké a határon, a tengeren túlra vezetett.

A többi Spielberger-leszármazottat már másutt voltak kénytelenek eltemetni az utódok. Kit Magyarországon, másokat Amerikában, Izraelben vagy Kanadában. 35 garadnai zsidó azonban Auschwitzban lelte halálát.

Rott Sándor és Radnóti Zoltán

Úgy tűnt, Spielberger Herman fizikai emléke örökre elveszett, ahogy a család is szétszéledt, az utódok a világ számos pontján élték tovább életüket, sokuknak tán fogalma sem volt arról, hogy őseik egykor még magyarul beszéltek, magyarul gondolkodtak – egyszerre tudták mondani Petőfi Sándor verseit magyarul és az imákat héberül. Egy családtörténet megszakadni, több darabra törni látszott.

Azonban nagy szerencsére akadt egy ember, aki úgy gondolta, nem lehet, nem szabad elfelejteni a szétszéledt család azon utolsó tagjának emlékét, aki még összetartotta a saját kis közösségét.

A főszereplő Rott Sándor (Vladimir Rott), aki 1935-ben született Babrujszkban, 1974 óta pedig Kanadában él. A ma már nyugdíjas építész volt az, aki úgy döntött, nem szabad elfeledni a magyar gyökereket, a magyar zsidó gyökereket. Sőt, erre büszkének kell lenni! Ezért 1987-ben egy kis emlékművet állított fel az ősök sírhelyén. Sok-sok véletlennek köszönhetően először Sára, majd férje, Herman földbe süllyedt sírkövét is sikerült megtalálnia. 2018-ban rendbe hozta őket, és 2019-ben megtörtént az újraavatás.

Azonban Rott Sándor ennél többet akart, többet is tett! Elhívta a Spielberger-leszármazottakat. 42-en jöttek el. Voltak itthonról, Amerikából, Izraelből, Kanadából, összesen 7 országból. Sokan még életükben nem jártak Magyarországon, nemhogy még Garadnán, amely településről néhányuknak fogalma sem volt, ahogy talán azt sem tudták, ki is az a Spielberger Herman, aki miatt most összetalálkoztak a világ egyik legeldugottabb falujában. Pedig ő volt a dédpapájuk vagy az üknagyapjuk. Kiakasztottak egy fára egy kb. 250 centiméter magas családfatekercset, aminek egyik végén a Spielberger házaspár volt olvasható, a másik végén pedig mindenki megkereshette rajta saját magát.

Én büszke vagyok arra, hogy szemtanúja lehettem akkor egy igazi zsidó, egy igazi magyar, egy igazi magyar zsidó csodának Garadnán!

Sokat gondolkodtam az úton, hogy mit is mondjak ezeknek az embereknek, mi is az, ami őket összeköti, mit is kell jelentsen nekik ez a pici hely, ami az ő szemükben tényleg a világ végét jelenti.

Rabbi Akiva a Talmudban azt mondja, sok kellemetlen meglepetés elől elmenekülhetünk, ha tudjuk, hogy honnan jöttünk, és ha tudjuk, hogy hova tartunk. Arra is felhívja a figyelmet nagy mesterünk, hogy nem szabad elfeledni: mindig van valaki, aki követ minket, aki irányítja lépéseinket.

Ezek voltak azok a mondatok, amiket elmondtam, amiket mindenki megértett, amiket mindenki átélt abban a pillanatban. Összetalálkozott 42 ember, akik 7 országból jöttek, hogy megnézzék, megtudják, honnan jöttek, honnan váltak azzá, akik. Spielberger Herman és felesége, Sára sírkövének avatása, a találkozások, a nagy beszélgetések, a közösen elmondott nevek és kádis után pedig már mindannyian tudják, hogy hova tartanak, ahogy azt is megtudták, mindig van, aki vigyázza lépteiket, ahogy egykor az ősük lépteit is vigyázta.

Igen, ezek az emberek megérkeztek, és biztosan volt bennük kíváncsiság, biztosan volt bennük büszkeség, de biztosan volt bennük szkepszis is, hogy jó-jó, eljöttünk, de tulajdonképpen miért is? Aztán itt tudtak beszélgetni egymással, megtudták, megérezték azt a valamit, amit talán lehet zsidó, talán lehet magyar, talán lehet magyar zsidó történelemnek hívni. Újra megérezték, hogy mit is jelent zsidónak lenni, mit is jelent egy zsidó ember számára a kötelesség.

És ez volt valóban a csoda!

Azt is mondja a Talmud, hogy vannak igaz emberek, akik sok mindenre képesek a világ jobbítása érdekében. Rott Sándor megmutatta, ő is egy ilyen igaz ember, aki erőt, energiát nem kímélve már évtizedek óta ápolja a család történetét, Spielberger Herman emlékét.

Azt mondta el a rokonok előtt, hogy számára talán az volt a legfontosabb, hogy az Egyesült Államokban élő unokatestvére elhozta azt az imakönyvet, ami még a 19. század végén került ki Amerikába, amit azóta is őriznek, s ami a család azon részének egy kis Magyarországot és a zsidóságot jelenti.

Ez is egy csoda volt!

Amikor végezetül a 42 ember együtt mondta el a kádist, akkor ők mindannyian megértették, ez az ima, ez a himnusz arról szól, hogy dicsőítjük az Örökkévalót, hogy megőriztük hitünket, hálásak vagyunk azért, hogy létezünk, hálásak vagyunk azért, amit kaptunk.

Azon a napon például egy kis csodát kaptunk.

Legyen minél többször ilyen csodában részünk!

Ámen.

Radnóti Zoltán

Nekem nincs magyar identitásom, én zsidó vagyok, aki Magyarországon született

„Egyszer a magyarok, a zsidókat is beleértve, még hálásak lesznek neki, hogy megvédte az országot.”

Vallásos, vidéki zsidó családba született, tizenöt évesen alijázott Izraelbe, és később fotós lett. Gabi Laron nem tartja magát magyarnak, mint mondja, ezt annak idején a magyartanára is elmagyarázta neki, és ő ehhez tartja magát. Nemrég az Izraeli Kulturális Intézetben nyílt kiállítása az ortodox zsidók – köztük sok magyar – által lakott Mea Searim negyedről.

Szekszárdon született, Hőgyészen nőtt fel. Milyen volt zsidóként, vidéken, egy sváb faluban az élet? Mesélne kicsit erről az időszakról? Milyen volt a viszonyuk a többi hőgyészi lakossal?

Zsidóként egy faluban a háború után, pláne svábok között, akiknek egy része SS-katona volt, vagy SS-katona özvegye...? Már az óvodában is nagyon jól tudtam, hogy én más vagyok, mint ők. Mikor végigmentem az utcán a nagybácsimmal, aki szakállt, nagy fekete kalapot és fekete ruhát viselt, nagyon is éreztették, hogy nem közülük valók vagyunk. A többi gyereknek voltak nagyszülei és hozzátartozói. Én már kisgyerekként tudtam,

hogy az én családomat megölték. A zsinagóga udvarában laktunk, ahol a zsidó iskola is volt, annak a padlóját szalma borította, mindenféle bútorok álltak ott felhalmozva, levelek és fényképek voltak szétszórva a földön, úgy, ahogy a szerencsétlenek otthagyták, mikor vitték őket. Semmihez sem nyúlt senki azok közül, akik visszajöttek. Még csak nem is próbáltak keresgélni a szalmában hagyott fényképek között. Én ott találtam meg a nagyapám képét már jóval a háború után.

Szóval a viszony nem volt rossz, de ez csak a felszín volt, mindenki tudta a magáét.

A nagyapja sakter volt. Ön is vallásos nevelést kapott? Ha igen, ez mennyiben határozza meg Önt, a mindennapjait?

A vallásos neveltetésem nagyon is kihatott a mindennapjaimra. Míg a többi gyerek délután játszhatott, nekem imádkozni kellett, a Bibliából tanulni, és a zsidó szokásokról, ünnepekről előadást hallgatni. Ez még falun volt. Mikor már Pesten éltem, minden nap fél háromra a chéderbe kellett menni, ott voltam fél hatig, utána meg kellett várni az imádságot, és csak azután mehettem haza leckét csinálni. Hetedik osztályban fellázadtam. Ez nagy fájdalmat okozott a családnak, de én vállaltam a következményeket.

A családját hogyan érintette a holokauszt?

Mind az anyai, mind az apai részről deportálták a családomat. Anyai részről nagyapám, nagyanyám, nagynénik és nagybácsi estek áldozatul. Apai részről nagyanyám, két nagynénám gyerekkel, egy nagybátyám a munkaszolgálatban, akit kizavartak mínusz negyvenfokos hidegben egy fára negyedóránként kukorékolni. A szadista tisztet a háború után felakasztották. Édesanyám három testvérével megjárta Auschwitzot. Édesapám munkaszolgálatban volt, a Donnál fogságba esett, 1948-ban engedték haza. Nagybátyám munkaszolgálatos volt Ukrajnában, ott a németek elvitték őket Dachauba, majd Buchenwaldba. A háború után új családot alapított.

Mit ábrázolt az első képe? Minek hatására döntötte el, hogy komolyabban szeretne foglalkozni a fényképezéssel?

Az első, amit fényképeztem, a hitközség nyaralójának a tornya volt. Balatonfüreden 13 éves koromban, a bár micva-ajándékként kapott géppel. Már az első filmemmel sikerem volt. Mária néni, a varrónőnk kategorikusan kijelentette, hogy nekem fényképésznek kell lenni. Még jóval előtte édesanyám unokatestvére jött hozzánk látogatóba Londonból, aki az Observernek volt a fotóriportere. Sokat mesélt a munkájáról, az országokról, ahol fényképezett. Fidel Castróról, Nehruról, Ben Gurionról, a Royal Balettről, amiről éppen albumot készített. A két Rolleiflex fényképezőgépe nagy benyomást tett rám. Mai napig fel tudom sorolni az akkori fényképészüzleteket Pesten. Hosszú ideig álltam a kirakatok előtt, és álmodozva néztem a gépeket.

A zsidó vallás tiltja az emberábrázolást, ezért vannak Izrael közterein nonfiguratív szobrok. Az ortodox zsidók nem engedik magukat lefotózni. Önnek hogyan sikerült Jeruzsálem vallásos negyedében portrékat készíteni?

Igyekszem nem túl közelről fényképezni valakit, mert az zavaró, még ha az illető nem is vallásos. Ha pedig valaki nem akarja, akkor nem fényképezem. Ehhez joga van. Nem szabad erőszakosnak lenni. Egy kis mosoly általában segít.

Még egészen fiatal volt, mikor alijáztak. Hogyan érintette ez a nagy változás egy ifjú ember lelkét?

Tizenöt éves voltam, mikor alijáztunk, nem volt könnyű Pestről Bné Brakba kerülni. Nem akartam azokkal az emberekkel együtt lakni és tanulni. Egy év múlva már Tel-Avivban tanultam, ahol nagyon jól éreztem magam, remek tanáraim voltak.

Nagyon fájlaltam, hogy semmilyen könyvet nem vihettünk magunkkal, azóta is csak pótolok, ami azt jelenti, hogy a dolgozószobám dugig van, a stúdióban sincs már hely. A szalonban és az ebédlőben egy falat csak a könyvek foglalnak el. A feleségem nincs elragadtatva.

Ilyen sok külföldön töltött idő után sokan elfelejtik az anyanyelvüket. Hogy gondolkodik, héberül vagy magyarul?

Általában ivritül gondolkodom, csak a testvéremmel tudok magyarul beszélni.

Vissza a fotózáshoz. Úgy képzelem, egy fotós akkor is fotós szemmel lát, ha épp nincs nála fényképezőgép. Jól gondolom? Keresi a témát, vagy a téma találja meg Önt?

Gabi Laron

Igen, a fotós akkor is fényképez, ha nincs nála gép. Többnyire keresem a témát, amit a fejembe vettem; néha akad egy érdekes szituáció, amit gyorsan lefényképezek, de ez ritka. Nagyon szeretem a portrékat, általában belelátok az alany lelkébe, és ha ez sikerül, akkor jó a kép.

A legfőbb témám Jeruzsálem, nagy megelégedésemre szolgál, hogy itt élhetek, és meg is örökíthetem ezt a világot.

Az interneten hiába kerestem a honlapját, nincs. Megkérdezhetem, miért?

Nem vagyok az interneten, mert lopják a képeket, és semmi kedvem pereskedni a svindlerekkel. Az egyetemen készült fotóim megjelentek könyvekben meg katalógusokban, a privátok csak kiállításokon vagy katalógusokban.

Nemrég kiállítása nyílt az Izraeli Kulturális Intézetben Száz kapu címmel. Mit jelent Önnek a kapu mint szimbólum?

A Mea Searim [száz kapu] nevű negyed a második negyed, amely a városfalon kívül épült. Az első, amelyben lett villanyvilágítás. Az első házak a magyar házak voltak. Mikor Jeruzsálembe jöttem fotózást tanulni, úgy gondoltam, meg kell örökíteni ezeket az embereket, mielőtt eltűnnek. Így kezdődött az én kószálásom a Mea Searim negyedben. Ez tart a mai napig, nem tudok betelni vele. A kapu mint szimbólum nem megfelelő erre a negyedre, nem nagyon nyitogatják idegenek előtt, de be sem zárják szigorúan. Nem bántják azokat, akik tiszteletben tartják a szokásaikat.

Mit gondol a magyar politikai helyzetről, egyáltalán foglalkozik-e ilyesmivel? Vannak-e itt ismerősei, kapcsolatai, fontos-e a magyar identitás bármilyen szempontból?

Nekem nincs magyar identitásom, én zsidó vagyok, aki Magyarországon született, és magyarul is beszél. Ezt nekem a magyartanárom a Kertészutcai iskolában elmagyarázta. És azt is, hogy mivel szombaton nem járok iskolába, nem adhat 5-öst, csak 3-ast.

Én ezt tudomásul vettem, és ehhez tartom magam.

Nem ismerem a magyar belpolitikát, viszont nagyon helyeslem Orbán menekültügyi politikáját. Egyszer a magyarok, a zsidókat is beleértve, még hálásak lesznek neki, hogy megvédte az országot.

Mit gondol az izraeli társadalomról, legfőbb problémának mit lát, miben van elakadás, miben van előrelépés?

Mint más társadalmak, az izraeli sem homogén. A legfőbb probléma az arab–izraeli konfliktus. Sajnos a palesztinok semmilyen békefeltételt nem hajlandók elfogadni, nekik csak az a fontos, hogy a zsidóknak ne legyen saját államuk. A jellemtelen európaiak óriási pénzekkel támogatják a terroristákat, akik börtönben ülnek izraeliek legyilkolása miatt. A terroristák és családjaik nagy összegeket vesznek fel minden hónapban. Abbásznak nem kell elszámolni azzal, hova teszi a pénzt.

Előrelépést látok a környező arab államok viselkedésében, amelyek már nem Izraelt hibáztatják.

Hogy mikor lesz jobb? Nem tudom. Ma, tisa beávkor *(ekkor készült az interjú – a szerk.)* van a jeruzsálemi Szentély lerombolásának napja. Ez gyásznap, és el kell gondolkodni, hogy mi volt az oka a Szentély pusztulásának. Ez a Kamca és a Bár Kamca meséje. Igaz történet, amely arra tanít minket, hogy nem szabad ok nélkül gyűlölködni.

Névjegy:

Gabi Laron 1949-ben született Magyarországon. Tizenöt évesen, 1964-ben alijázott Izraelbe. Jeruzsálemben tanult fotózást, dolgozott a filmiparban. 1986-tól harminc éven át a jeruzsálemi Héber Egyetem Archeológiai Intézetében vezette a Fotográfiai Részleget. Rengeteg képet készített archeológiai ásatásokról többek között Bát Seanban, Heródionban, Jerikóban, Hazorban és a Maszadán. Fotóit akadémiai tanulmányok, múzeumi katalógusok, tudományos újságok és népszerűbb magazinok is rendszeresen közlik.

Gulisio Tímea/Kibic

Választások Izraelben

Mire e sorok az olvasó kezébe kerülnek, már lezajlottak az izraeli választások. Így külön értékelés tárgya lehet a Der Spiegel előzetes jóslata az orosz bevándorlók szerepéből az eredmény alakulásában.

Amikor Jichák Rabint agyonlőtték, Ella Regev megkönnyebbülést érzett. 1995. november 4-e volt. Az izraeli miniszterelnök korábban bejelentette, hogy békét köt a palesztinokkal. Vissza akarta adni nekik az Izrael által megszállt területeket.

Ella Regev emlékszik rá, hogy azon az estén a tévé előtt ült, és a Rabin vezette tel-avivi tüntetést követte. Az adást megszakították, a riporter pedig közölte a hírt, ami megváltoztatta a Közel-Keletet: Rabint megölték. Egy zsidó szélsőséges két lövéssel végzett a miniszterelnökkel.

– Tudom, hogy ez félelmetesen hangzik, de én akkor fellélegeztem – jelenti ki.

Ella Regev kedves asszony: 54 éves, hangosan nevet. Borisz nevű férjével Asdod közelében lakik, Tel-Avivtól délre, a tenger mellett. Ella óvónő, Borisz kőműves. Egyik pártba sem léptek be, de Izrael mégis megváltoztatta a politikai nézeteiket.

Ella Regev nem vallási fanatikus. Született orosz. Egy olyan kisebbség tagja, akik az elmúlt évtizedekben alapjaiban változtatták meg az országot, és a mostani választáson is meghatározó a szavazatuk a zsidó állam jövője szempontjából. A kampány ezért nem kis mértékben arról is szólt, ki tudja megnyerni magának az orosz nyelvű választókat.

Már egymilliónál is több izraeli állampolgár származik a volt Szovjetunióból. A választók legnagyobb csoportját képezik, főként a kilencvenes évek bevándorlóival együtt: a szavazatoknak körülbelül tizenkét százalékát „az oroszok” adják le. Bár már rég izraeli állampolgárok, mégis mindenki oroszoknak nevezi őket. Többségük az elmúlt évek során csak egyetlen politikai irányt ismert.

– Mi valamennyien jobboldaliak vagyunk – szögezi le Ella Regev, aki a palesztinokat parazitáknak tartja, Gázát pedig egy szemétdombnak. Jeruzsálem az ő szemében nem felosztható. Soha nem adná fel az izraeli telepeket.

– Semmit sem adunk vissza! – közli határozottan. – Egyetlen centimétert sem!

Az orosz nyelvű zsidók körülbelül 85 százaléka felnőttként telepedett le Izraelben. Az elmúlt választások során az országos átlagnál jóval magasabb számban szavaztak közülük a jobboldali pártokra. Ők már akkor a jobboldal mellett álltak ki, amikor a nagy többség még a kétállami megoldásban hitt. Bill Clinton, az USA egykori elnöke a Közel-Kelet nagy akadályának nevezte őket.

Ella Regev és az orosz nyelvű zsidók nagy része csak néhány évtizede él Izraelben. Az asszony a ma Jekatyerinburgnak nevezett iparvárosban született, de amikor a nyolcvanas évek végén megszűnt a vasfüggöny, és a zsidók számára könnyebb lett az országot elhagyni, kivándorolt Izraelbe.

Havi ezer lehetséges bevándorlóval számolt a zsidó állam a vasfüggöny megszűnése után. Tévedtek: ezren jöttek – naponta! Tömegesen hagyta el az értelmiség a széteső Szovjetuniót, de sokan közülük nem találtak munkát Izraelben. Mérnökök hordárként dolgoztak, orvosok pénztárosok lettek szupermarketekben.

Ella Regev például egyetemet végzett filozófus, de kénytelen volt az egyik tel-avivi mosdóban a vécét rendben tartani.

A helyiektől csak kevés segítséget remélhettek: bár biztatták őket az alijázásra, de sokszor kritikusan viszonyultak hozzájuk.

A bevándorlók be akartak illeszkedni új hazájuk életébe, izraelivé akartak/akarnak válni. Ezért három dolgot kell tenniük: héberül tanulni, keményen dolgozni, és bizonyítani hűségüket a zsidó államhoz. Így aztán sok oroszból lánglelkű hazafi lett egy általa alig ismert országban.

Ugyanakkor sok orosz bevándorló nem tudott szakítani szovjet neveltetésével. Erős vezetőről álmodoztak – aztán rá is leltek Avigdor Lieberman személyében.

Lieberman, aki a mai Moldovai Köztársaságból érkezett Izraelbe, 1999-ben alapította meg a Jiszráél Beitenu pártot. A kemény hangot a pártprogrammal elegyítették. Követeléseik széles skálán mozognak: a populizmustól egészen a rasszizmusig.

Volt, hogy Lieberman el akarta foglalni a ciszjordániai településeket. Más alkalommal viszont hűségmérő tesztet töltetett ki arab izraeliekkel. Néhány baloldali bevándorló tűzbe jött a kijelentéseitől. Orosz származású társuk csodálta őket, mert a Szovjetunióban el kellett titkolniuk érzelmeiket. Most viszont senki sem akadályozza a szabad véleménynyilvánítást.

A 2009-es parlamenti választáson a Jiszráél Beitenu az oroszoknak köszönhetően a harmadik legerősebb párt lett. Lieberman először a külügyi, majd a honvédelmi tárcát kapta meg. Tavasz óta – úgy tűnik – új tervet kovácsol: mintha Benjámin Netanjahu posztjára törne. És „az oroszoknak” ebben segíteniük kellene neki – véli.

Egy augusztus szombati reggel nem éppen a legalkalmasabb időpont a tüntetésre. A ciszjordániai határ melletti város, Modiin kultúrterme az utolsó ülőhelyig megtelt.

Avigdor Lieberman hangja keményre változott: Az én pártom az egyetlen igazi jobboldali párt! – jelentette ki. A teremben ülő oroszoknak pedig azt mondta: „Netanjahu mindig csak közvetlenül a választás előtt gondol rátok! Utána aztán rögtön megfeledkezik rólatok! A hallgatóság tapsviharral fejezte ki egyetértését.

Sok éven át szövetséges volt a két politikus. Mind a ketten jobboldali pártot vezettek: Netanjahu Likudja az izraeliek nagy részét szólította meg, Lieberman pedig az orosz bevándorlók szavazataival megszerezte nekik a szükséges többséget. Együttműködésük – a vallásos pártokkal együtt – csaknem tíz éven át biztosította számukra a kellő szavazatszámot.

De ennek most vége. Az áprilisi választás után Lieberman megtagadta egykori partnerétől a koalíciót. Netanjahu így nem tudott kormányt alakítani, és új választásokat kellett kiírni.

Lieberman a 120-ból akkor csak 5 helyet szerzett meg a Knesszetben, de mandátumai lehetővé tették volna a pártszövetség létrehozását. És lehet, hogy most még sikeresebb lesz: a palesztinok után új ellenséget talált „a vallásosok”, azaz az ultraortodox zsidók személyében.

(Der Spiegel Nr.35, 24.08.2019)

Fordította: Benyó Marianna

IZRAELI SZÍNES

Izraeli lakos lehet a zsidó családot megmentő palesztin

Arje Deri belügyminiszter izraeli rezidensstátuszt adott egy palesztin férfinak, aki 2016-ban megmentette a Mark család gyermekeit egy terrortámadás után, melyben a családfőt, Michi Mark rabbit meggyilkolták.

„Mark rabbit a gyermekei szeme láttára ölték meg, te pedig bátorságról és nagy emberségről tettél tanúbizonyságot" – mondta Deri a dokumentumok átnyújtásakor. „Segítettél a gyermekeknek, vigyáztál rájuk. Tudom, hogy magas árat fizettél érte. Miután az ügy eljutott hozzánk, úgy határoztunk, hogy megkönnyítjük az életedet, és státuszt biztosítunk számodra Izraelben. Te ide tartozol."

Mark rabbit 2016. július elsején ölték meg egy fegyveres terrortámadás során, miközben családja társaságában Hebron közelében autózott. Felesége, Chava súlyosan megsebesült, és két tinédzser gyermekük is sérüléseket szenvedett. A Hebron környéki palesztin férfi és felesége segített az életben lévő családtagoknak kiszabadulni a felfordult járműből, és elsősegélyben részesítették őket a mentőcsapatok kiérkezéséig.

Miután halálos fenyegetésekkel szembesült lakóhelyén, a palesztin férfi ideiglenes vízumot kapott, ami lehetővé tette számára, hogy Izraelben éljen és dolgozzon. Azonban a vízum 2018 augusztusában lejárt, és nem hosszabbították meg. Az elmúlt évben emiatt nem dolgozhatott, így hajléktalanná vált.

Nemrégiben a 12-es csatorna riportot készített bizonytalan helyzetéről, amit egy kampány követett, melyben telepes vezetők is részt vettek. Végül a férfi, a felesége és a fia átvehették új igazolványukat Deri belügyminisztertől.

ujkelet.live

A 104 éves túlélő családjával a Siratófalnál ünnepelt

Sosana Ovitz túlélte Auschwitzot. Mengele a szeme láttára ölte meg az anyját. A háború után találkozott a férjével, Dovval, akinek a felesége és a gyerekei a koncentrációs táborban haltak meg. Haifára költöztek, ahol Sosana szabóként dolgozott, és besegített a férje vállalkozásába. Sosana nemrég ünnepelte a 104. születésnapját. Ajándéknak azt kérte, hogy az egész családjával együtt lehessen a Siratófalnál.

Repülő gondolatok

Nem tudtam a szemem levenni róla. Ragyogóan tiszta augusztusi éjszaka volt, 1976. augusztus 13-ára virradó éjszaka. Őrségben álltam a názáreti bázison, amely akkor a „Pikud hácáfon", az Északi Hadtest központi bázisa volt. (Ma Cfáton van.) Arab környéken, de távol a határoktól. Az M16-os gépkarabély a hátamon, a tárak a töltényekkel a zubbony erre kialakított zsebeiben.

Váratlanul tűnt fel a csillagos égen. Méltóságteljes haladtában csillagokat takart el, más csillagokat ismét látni engedett. Ötven méterrel lehetett a fejem fölött. Színe világosabb volt az éjszakai égnél, kontrasztosan elkülönült az égbolt színétől.

Nem fogott el félelem, sem izgalom: inkább érdeklődéssel figyeltem a levegőben nem repülő: hangtalanul úszó „csészealjat".

Az volt, efelől nem volt és ma sincs kétségem. Ufót láttam Galilea egén. Kör keresztmetszetű volt, de nem lapos korong: jól kivehetően látszott a mélysége. A központja lefelé mélyebben látszott, mint a széle: ha a felső fele is ugyanolyan volt, mint a felém forduló alsó, pontosan megfelelt a repülő csészealjakról már addig is közölt számos rajznak, fényképnek.

Nem megdöbbenés, inkább meglepetés volt hirtelen feltűnő látványa. Első gondolatom az volt: lám, igaz... Mégis léteznek. A következő pillanatban feltámadt bennem az örök híradós: kinyitottam a nálam lévő szélessávú szkenner rádióvevőt, amelyen a polgári rádióállomásoktól az igen magas frekvenciájú katonai állomásokig végig lehetett pásztázni a rádióhullámok szinte teljes spektrumát.

Arra nem számítottam, hogy kommunikálni fogok kis zöld emberekkel: a zöld nyelven nem értek, legfeljebb zöldeket tudok beszélni. Csak arra voltam kíváncsi, hogy okoz-e valamilyen zajt vagy zavart, esetleg elnyomja-e a körzetben vehető adásokat.

A lassan távolba tűnő égi objektum azonban nem sugárzott, nem zavart, nem üzent semmit. Tverja felé eltűnt az északkeleti égbolton.

* * *

Az első jelentések azonosítatlan repülő objektumokról (UFO, Unidentified Flying Objects) 1947-ből datálódnak, az Egyesült Államokból. Onnan származik az elnevezés is.

Azóta számtalan, fényképekkel, filmfelvevőkkel és videofelvételekkel dokumentált bizonyíték létezik a Föld légkörében szálldosó ismeretlen repülő járművek létezéséről. A fényképeket és a felvételeket a legkülönbözőbb országokban készítették, éjjel és nappal, alacsonyan és magasan szálló repülő alkalmatosságokról, amelyek nem is egy esetben leszálltak a Föld felszínére, hogy rövid idő múltán ismét elszálljanak az ismeretlenbe.

Magyarázat nincs rájuk. Csak feltevések. Vannak tudományosak, és vannak fantasztikus regénybe illőek. Utóbbiak szerzői közül a legismertebb Erich von Däniken svájci író, aki több tucat – magyar nyelvre is lefordított – könyvében azt a gondolatot veti fel, hogy sok-sok ezer évvel ezelőtt egy magasan fejlett földön kívüli civilizáció tett látogatást a Földön.

Ezeknek a látogatásoknak írásos bizonyítékai is vannak az ókori népek által ránk hagyományozott iratokban – a Bibliától a hindu Ramajana és Mahabharata őseposzokig. Däniken könyveiben az ókori ember által megjelenített „angyalok" és „istenek" nem egyebek, mint a mi mai civilizációnknál is sokkal fejlettebb technikájú értelmes lények.

Ezékiel próféta leírása egyértelműen űrhajó és űrhajósok látogatását írja körül – a 2600 évvel ezelőtt élt ember tudásával és szókincsével.

...És láttam, íme, forgószél jött északról, nagy felhő egymást érő villámlással, amely körül fényesség volt, közepéből pedig mintha izzó érc látszott volna ki, tudniillik a villámlás közepéből.

És belőle négy lelkes lény formája tetszett ki, és ez volt az ábrázatuk: emberi formájuk volt...

Elgondolkodhatunk a magyarul Illésnek nevezett Élijáhu próféta „tüzes szekerén" is, amely „tüzes lovakkal" az égbe – talán egy más téridő-dimenzióba – ragadta a héber prófétát.

* * *

Tovább játszva az ötletekkel: elképzelhető-e, hogy a második világháború után ért csak ide valahonnan az az „angyali" mentőcsapat, amelyet néhány évvel korábban Izrael halálba készülői idéztek meg utolsó gondolataikkal? (Megismétlem: az első ufómegfigyelések 1947-ből datálódnak.)

Lehetetlen volna, hogy a Felsőbb Hatalom figyelemmel kíséri a földi drámát, és megakadályozza, hogy az általa választott nép (= kísérleti csoport?) Jeruzsálembe visszahozott fiai-lányai ismét áldozatul essenek egy újabb ördögi földi hatalomnak?

Halmos László

Kanyaróban halt meg egy izraeli légiutas-kísérő

Rotem Amitai négy hónapja az El Al New York-i járatán fertőződött meg. A 43 éves nő az izraeli kanyarójárvány harmadik áldozata.

Rotem Amitai légiutas-kísérőként dolgozott az izraeli légitársaságnál. Az El Al ugyan az izraeli kanyarójárvány miatt utasította az alkalmazottait, hogy oltassák be magukat, Amitai azonban csak egy oltást kapott meg az ajánlott kettő helyet.

A légiutas-kísérő négy hónappal ezelőtt az El Al New York-i járatán kapta el a betegséget egy utastól, aki már fertőzötten szállt fel a gépre. Állapota a tünetek megjelenését követően a kialakult szövődmények miatt súlyosbodott, kómába került, és agykárosodást szenvedett. Az orvosok az agyhártya, illetve az agyvelő együttes gyulladását állapították meg nála, ami a kanyaróvírus egyik lehetséges szövődménye.

Amitai a tavaly kezdődött izraeli kanyarójárvány harmadik halálos áldozata, korábban egy 18 hónapos gyerek és egy 82 éves nő halt meg a betegség következtében. A kanyaró legfőképpen az alacsony beoltottságú ultraortodox zsidók körében terjed, a legtöbb megbetegedést ezekben a közösségekben regisztrálták Izraelben és New Yorkban egyaránt.

Kibic

Ezerkétszáz zsidó imádkozott József sírjánál

Mintegy ezerkétszáz zsidó imádkozott József sírjánál Sechemben (Náblusz), közölték az Izraeli Védelmi Erők a Twitteren.

A hadsereg nyilatkozata szerint a látogatók érkezésekor zavargás tört ki, melynek során helyi lázadók kövekkel és robbanóeszközökkel dobálták az izraeli katonákat, akik tömegoszlató eszközökkel reagáltak.

Az imák végül incidens nélkül zajlottak le.

A hadsereg majdnem havi rendszerességgel kísér zsidó, esetenként keresztény híveket a szent helyhez. Sechem Júdea és Szamária Palesztin Hatóság irányítása alatt álló területéhez (Ciszjordánia A-körzet) tartozik, izraeli állampolgároknak tilos a belépés a hadsereg engedélye nélkül. A múltban Sechem lakói kövekkel, Molotov-koktélokkal és lőfegyverrel támadtak az odalátogató csoportokra.

2015 októberében palesztin szélsőségesek felgyújtották a szent helyet. Néhány héttel később helyreállították, és újra megnyitották a hívek előtt.

Különálló eseményként az izraeli biztonsági erők az éjszakai razziák során letartóztattak hat körözött személyt Júdea és Szamária (Ciszjordánia) Palesztin Hatóság irányítása alatt álló területein.

Az akciót a hadsereg a Sabak (Sin Bét) belbiztonsági szolgálattal, a határrendészettel és a rendőrséggel együttműködésben hajtotta végre.

A hat gyanúsítottat terrorista tevékenység és izraeli civilek és katonák ellen irányuló erőszakos tüntetéseken való részvétel miatt körözték. A letartóztatott személyek mindegyikét átadták a biztonsági szolgálatoknak kihallgatásra.

A csapatok az illegális fegyverek utáni hajsza részeként az Ecion regionális dandár alá tartozó területen pisztolyt és lőszereket foglaltak le.

ujkelet.live

Zsidó látogatók József sírjánál Sechemben *Fotó: Izraeli Védelmi Erők*

Zsoltárok, imák és gregorián ének az újpesti zsinagógában

A pesti zenekedvelő közönség régóta tudja, hogy az őszi ünnepek nem kezdődhetnek az újpesti kántorkoncert nélkül. Szerencsés egybeesés, hogy Újpest Önkormányzata is minden esztendőben a nyárutón tartja az Újpesti Városnapok elnevezésű rendezvénysorozatát, amelynek hagyományosan szerves része a Berzeviczy utcai zsinagógában megrendezett hangverseny. Az idei koncert minden eddiginél több meglepetést ígért.

Vajda Károly rektor és **Darvas István** rabbi kezdeményezésére – akik a közös szakrális és kulturális gyökerek megőrzése és ápolása érdekében az ORZSE részéről nyitást hirdettek a történelmi egyházak felsőoktatási intézményei felé – a hangverseny műsorát szerkesztő **Székelyhidi Hajnal** operaénekes, az egyetem tanára ezúttal a megszokottnál színesebb programot szervezett. **Szerdócz Ervin**, az Újpest-Rákospalota templomkörzet rabbija, az est házigazdája köszöntőjében úgy fogalmazott, a zsoltárirodalom az a híd, amely összeköti a zsidó és a keresztény egyházakat. A zsidó kántorokat a hangversenyen **Budai Miklós, Fekete László, Raáb Gábor, Rudas Dániel** és **Zucker Immánuel** képviselték, valamint fellépett mesterük, Székelyhidi Hajnal is. A művészeket **Dobszay Péter** vezényletével a MÁV Szimfonikus Zenekar kísérte. Különleges eseménynek számított a középkori ókeresztény gregorián dallamot éneklő **Mizsei Zoltán** (adjunktus, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszék) szólója, valamint **Méhes Balázs** (tanszékvezető, Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar Hittanoktató- és Kántorképző Intézet Egyházzenei és Zenepedagógiai Tanszék) és **Finta Gergely** (tanszékvezető, Evangélikus Hittudományi Egyetem Egyházzenei Tanszék) játéka, akik a zsinagóga felújított orgonáján protestáns zsoltárokat játszottak. A koncerten **Fekete Anikó** zenei vezetésével az Evangélikus Hittudományi Egyetem Énekkara is közreműködött, amely ez alkalommal a zuglói evangélikus gyülekezet kórustagjaival egészült ki.

A műsor Mendelssohn 42. zsoltárra írt biblikus művének zenekari nyitányával kezdődött, majd zsidó zsoltárfeldolgozások és imák következtek. Szerdócz Ervin nem csupán az előadók bemutatására szorítkozott, hanem felvázolta valamennyi elhangzó darab zeneirodalmi és tórai-bibliai hátterét. A marokkói szefárd dallamok különleges harmóniát alkottak a jiddis dalokkal, amelyek súlyt adtak az est második felének.

A rabbi zárszavában a zenei hang és a „teremtő hang” értékeit elemezte. Úgy vélte, hogy a koncerten a béketeremtés és az öröm hangjai csendültek fel, és ennek jegyében köszönetet mondott minden fellépőnek. A hangverseny végén a közreműködők és a közönség közösen énekelte el a béke himnuszát, a népszerű Osze sálom című dalt.

A nagy sikerű, telt házas koncertet Újpest Önkormányzata mellett a Mazsök, a BZSH, az ORZSE és a Gabbiano Print Kft. támogatta.

Rojkó A.

Emléktáblát avattak a Hitközség egykori dolgozóinak emlékére

A Mazsihisz és a BZSH közös emléktáblát avatott azon dolgozók emlékére, akik hosszú éveken, évtizedeken keresztül tevékenykedtek a magyar zsidóságért, vallási hovatartozásra való tekintet nélkül.

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Mester Tamás, a BZSH elnöke elmondta, többen már nincsenek köztünk, akiknek nevét az emléktáblán látjuk. Boldogságban, örömben és bajban is megbecsült dolgozói voltak a hitközségeknek; emlékük legyen áldott.

Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója, Mester Tamás, a BZSH elnöke és **Gordon Gábor**, az Élet Menete Alapítvány elnöke, egyben a táblaállítás kezdeményezője közösen leplezték le az emléktáblát a Síp utcai bejáratnál, majd a megjelentek követ vagy virágot helyeztek el. Az esemény **Kardos Péter** főrabbi kádis imájával zárult.

Várja a kicsiket Budapest egyik legkülönlegesebb óvodája

Még tart a beiratkozás a zuglói Benjamin Óvodába és Bölcsődébe, ahol nagy hangsúlyt fektetnek a zsidó vallás és kultúra hagyományainak átadására, a sokféle foglalkoztatásra és az egyéni tehetségfejlesztésre.

A Budapesti Zsidó Hitközség fenntartásában lévő, kertvárosi környezetben található Benjamin Óvoda és Bölcsőde a főváros egyik különleges nevelési intézménye, ahol nagy hangsúlyt fektetnek a zsidó vallás és kultúra hagyományainak átadására.

A kiváló felszereltségű, modern épületben működő óvodában a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően kialakított csoportszobákban várják a kicsiket, akik 6 hónapos kortól 3 éves korukig bölcsődések, 3 éves kortól iskolakezdésig pedig óvodások.

A Benjamin ovi mindennapjai a sok-sok játéknak és szervezett foglalkozásnak köszönhetően színesek és változatosak: lehetőség van héber és angol nyelv tanulására, sportolásra, kézműveskedésre, zenei és mozgásfejlesztésre. Az óvoda dolgozói kiemelt figyelmet fordítanak a környezettudatos nevelés és életvitel értékeinek átadására, valamint az egyéni tehetségfejlesztésre.

Az intézmény iránt érdeklődők keressék Bőczén Zsuzsa intézményvezetőt az alábbi elérhetőségeken: +36/1 251-0577 vagy bovoda92@gmail.com

Gondolatok a magyar zsidóságról

Az 1867-ben létrejött Osztrák–Magyar Monarchiában egyenjogúvá vált a magyar zsidóság. Ezt erősítette, hogy az izraelita vallásfelekezet bevett vallás lett a katolikus, a református és az evangélikus vallásfelekezetek mellett. Lényegében majdnem minden pálya megnyílt a zsidók előtt, kivéve a magas szintű állami, bírói, ügyészi és katonai hivatást. De volt kiskapu. A nagy tudású zsidóknak megsúgták, hogy természetesen alkalmasak, és kinevezik őket, ha katolizálnak. Ennek többen eleget is tettek.

A magyar zsidók hű állampolgárai voltak hazájuknak. Legjobbjaik az élet minden területén eredményeikkel bizonyították hazaszeretetüket. *Reményi Gyenes István: Ismerjük őket?* című könyve közel 3500 zsidó származású kiválóságot mutat be. A teljesség igénye nélkül ebből emelek ki néhány példát.

- Hazai Samu vezérezredes, honvédelmi miniszter kiváló katona és törvényalkotó volt. 1915-ben a cári csapatok betörtek Magyarországra. Hazai miniszter napok alatt 80.000 fős hadsereget hozott létre, és Szurmay Sándor tábornokot nevezte ki parancsnoknak. A cári csapatokat 3-4 nap alatt a Kárpátokon túli területre szorították vissza.
- A magyar gazdaságban meghatározó szerepet játszott a Weisz Manfréd által vezetett Csepel Művek, az Aschner Lipót által irányított újpesti Egyesült Izzó és a Richter Gedeon tulajdonában lévő gyógyszergyár. Hálából Aschner Lipótot Mauthausenbe deportálták, de túlélte. Richter Gedeon nem volt ilyen szerencsés, mert 1944. december végén a Dunába lőtték.
- Osvát Ernő sokoldalú hírlapíró. A Nyugat című folyóirat egyik alapítója. Sok tehetséget – Babits Mihályt, Móricz Zsigmondot, Illyés Gyulát, Kaffka Margitot – fedezett fel.
- Molnár Ferenc színdarabjait 28 nyelvre fordították le.
- Neumann János az emberiség jövőjét döntően befolyásoló komputer feltalálója.
- Bíró László József találta fel a golyóstollat.
- Goldziher Ignác a modern iszlámkutatás megalapozója.
- Goldmark Károly Sába királynője című operája az egész világot bejárta.
- A Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország kezdetű dal zenéjét Vincze Zsigmond szerezte, szövegét Kulinyi Ernő írta. A szélsőjobboldal kedvenc énekei közé tartozott.
- Kabos Gyula neves színész és Bartók Béla zeneszerző 1940-ben az Egyesült Államokba távoztak, mert nem tudták elviselni a Horthy-rendszert.
- Róth Miksa különleges színű és fajtájú üvegek előállítója. Művei: Szent István-bazilika, Zeneakadémia, Országház, Mátyás-templom üvegfestészeti elemei.
- Hajós Alfréd Athénban az első újkori olimpián, 1896-ban 100 és 1200 méteres úszásban szerzett dicsőséget Magyarországnak.
- Elek Ilona az 1936-os berlini olimpia tőrvívó olimpiai bajnoka. Hitler Amerikából hazahívatta a zsidó tőrvívót, Helene Mayert, külön intézkedve, hogy a lányt vegyék be a német csapatba. A nemzetközi hírű Helene Mayert az ismeretlen Elek Ilona legyőzte. A berlini olimpián a tíz magyar aranyéremből ötöt zsidó származású versenyző nyert meg.
- Weisz Richárd a birkózás első magyar aranyérmese. 1919 őszén Horthy-különítményesek zsidókat kínoztak meg a Britannia (ma Béke) szálló pincéjében. Weisz Richárd táblát akasztott a nyakába „zsidó vagyok” felirattal, és elsétált a hotel előtt. A különítményesek közül senki sem mert belekötni.
- Polgár László irányításával leányai, Zsuzsa, Judit és Zsófi a férfi sakkversenyzők között is megálltak a helyüket, és nagy sikereket értek el.

Czeizel Endre orvosprofesszor, genetikus a zsidó származású magyar Nobel-díjasok és matematikus géniuszok családfáját kutatta. Könyvéből kiderül, hogy 14 Nobel-díjas közül 8, 14 matematikus zseni közül 13 zsidó származású.

A Horthy-rendszer zsidópolitikája

Részlet Horthy kormányzó Teleki Pálhoz 1940-ben írt leveléből. „A Vitézi Rendbe a legbátrabb és a legjobban dekorált zsidó sem vehető fel. Ami a zsidókérdést illeti, én egész életemben antiszemita voltam, zsidókkal sohasem érintkeztem. Tűrhetetlennek tartottam, hogy itt, Magyarországon minden gyár, bank, vagyon, üzlet, színház, újság, kereskedelem stb. zsidó kezekben legyen, és hogy a magyar tükörképe – kivált külföldön – a zsidó. Azonkívül messze veszélyesebbnek és értéktelenebbnek tartom hazámra nézve a nyilasokat, mint a zsidót.”

1920-tól 1944. március 19-ig súlyos és megalázó törvényeket hoztak a magyar zsidósággal szemben (zsidótörvények, munkaszolgálat stb.), de nem fenyegette őket deportálás. Az 1944. március 19-i német megszállás után Veesenmayer nagykövet javaslata alapján Horthy kormányzó korlátozott hatalommal és jogkörrel a helyén maradt, és Sztójay Döme berlini magyar nagykövetet nevezte ki miniszterelnöknek. Sztójay meggyőződéses náci, Hitler-hívő és antiszemita volt. Április 5-től elrendelte a zsidók számára a sárga csillag viselését, csillagos házakat, majd gettókat létesített. A vidék zsidóságát marhavagonokban deportálták nyolc hét alatt, többségüket az auschwitzi gázkamrákban ölték meg. Horthy kormányzó tudta, mi vár a magyar állampolgárságú zsidókra, de nem lépett fel ellene, pedig hatalmánál fogva megakadályozhatta volna. Felmerül a kérdés, törvényszerű volt-e, hogy a magyar vidék zsidóságát, karnyújtásnyira a szabadságtól, deportálják, és nagy részüket azonnal megöljék. Az 1940-től megszállt Dánia, a szövetséges Bulgária, Albánia, Finnország és Románia megtagadta zsidó állampolgárainak deportálását. Románia diktátora, Antonescu marsall parancsára a megszállt Besszarábiában és Bukovinában a román hadsereg több mint 200 ezer zsidót ölt meg, de Dél-Erdélyben és Romániában nem deportálták a zsidókat.

Hazánkban a gettósítást és a gettók felszámolását a közigazgatási hatóságok és a csendőrség lelkes és kíméletlen közreműködésével hajtották végre. Közel 450 ezer magyar állampolgárt adtak át egy idegen hatalomnak, amely gázkamrákban megölte őket.

A zsidó és zsidó fajú személyek munkaszolgálatra kényszerítése már 1940-től sok halálesettel járt. Muray Lipót alezredes, a nagykátai munkaszolgálatos bevonulási központ parancsnoka az eligazításon a következőket mondta: „Valamennyiüknek van valami a füle mögött. A magyar népet meg kell tisztítani a magukfajta aljas népségtől, akik a haza ellenségei, és akik az ellenséggel cimborálnak. Kimennek Ukrajnába, és ott dolgozni fognak. Haza csak az kerülhet, aki becsületes munkával jóváteszi bűneit. Majd a keretlegénységhez fordult. Hallották, hogy kik ezek itt? A maguk kezére lesznek bízva. Ha mennek velük valahová, ezek csak a kocsiúton mehetnek. Ezek nem emberek, állatok, kíméletet ne ismerjenek velük szemben. Ha majd kiérnek Ukrajnába, díszítsék fel velük az út menti fákat! Akasszák csak fel sorban őket, nagy szolgálatot tesznek maguk ezzel a hazának, az emberiségnek, mert ezek az emberek legaljai.”

1944. október 15-én hangzott el Horthy kormányzó proklamációja. A kiugrási kísérlet elbukott, a nyilasok vették át a hatalmat. Megdöbbentő, de igaz, Horthy kormányzó Szálasi Ferencet nevezte ki miniszterelnöknek, nemzetvezetőnek. A zsidók üldözése és gyilkolása, Dunába lövése tovább folytatódott. Budapesten gettóba kényszerítették a maradék zsidóságot. A Budapesten tartózkodó Adolf Eichmannt felhívta Hitler, és megkérdezte, hogy kell-e segítség. A válasz: Nem kell, mein Führer. Mindenki készséges és segítőkész, különösen Baky és Endre államtitkárok. Eichmann a jeruzsálemi per során kijelentette, a 600.000 magyar zsidó megsemmisítését nem Endre és Baky államtitkárok, hanem a magyar nép támogatásával lehetett csak végrehajtani.

Részlet Márai Sándor író naplójából: „A finnek, a bolgárok, a románok soha nem rokonszenveztek őszintén a németekkel, a magyar bugris és az úri osztály egy rétege igenis szívből rokonszenvezett. S ugyanazokat a gaztetteket követték el, mint a németek. (...) Csak egyről nem beszélnek a parasztok, a nagyságosok és a méltóságosok: arról, hogy mit szenvedtek az orosz városok lakói. Egy esztendővel előbb magyar állampolgárok százezreit rúgták ki a lakásukból, gettókba, téglagyárakba zárták őket, nyolcvanával leplombált vagonokba préselték, a nyomorult tömeget égő hőségben hat napig utaztatták a lengyelországi deportációs telepek felé. (...) S végül az auschwitzi megsemmisítőlágerben a gyerekeket, öregeket gázkamrákban megölték, a munkabírókat egy ideig még dolgoztatták, a lányokat, asszonyokat a kísérleti telepen beoltották betegségekkel.”

Joggal merül fel a kérdés, kik a felelősek 600 ezer magyar állampolgár elpusztításáért. A válasz egyértelmű: Horthy kormányzó, az akkori miniszterelnökök és miniszterelnökségek, nem utolsósorban a parlamentek, valamint a gyilkosságokat végrehajtó koncentrációs táborok személyzete. Ezen túlmenően felvethető: miért nem bombázták Auschwitzot és a többi koncentrációs tábort a szövetségesek?

A Horthy-rendszer antiszemita politikájának hatása a felszabadulás után is megjelent. Hazánkban 1947–48-ban közel 30 helyen voltak zsidóellenes pogromok. Ismeretes, hogy mi történt Miskolcon és Kunmadarason, ahol a deportálást túlélő zsidókat öltek meg. Szembenézésre a múlttal csak a Német Szövetségi Köztársaságban került sor, hazánkban ez még várat magára.

(Elhangzott Ungváron, a Nemzetközi Holokausztkonferencián.)

Lebovits Imre

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, +36-20-934-9523, rcontact@t-online.hu

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Közös képviselet, társasházkezelés, Budapesten. Dr. Bíró Anna, 06-70-505-9394, 06-70-383-5004, info@drbiroanna.hu

Gondozást vállalna szociális szférában dolgozó hölgy egyedülálló, gyermektelen személynél, ingatlanáért. Megegyezés kölcsönös bizalom alapján. Tel.: 06-20-326-9396.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690, este 06-1-322-8439.

Régiség, festmény, ékszer, hagyaték vétele a legmagasabb áron, azonnali készpénzfizetéssel. Kárai Galéria, 1077 Budapest, Wesselényi u. 9., a Dohány-zsinagóga mögött. 06-1-344-2728, 06-20-924-5370, karaigaleria@karaigaleria.hu, 25 éve a magyar műkereskedelemben.

Önkénteseket keresünk

Mint ismeretes, továbbra is lehet igényelni esetenkénti támogatást az átlagosnál drágább gyógyszerek beszerzéséhez, valamint szükség esetén magánjellegű MR-vizsgálat elvégeztetéséhez, szociálisan rászoruló betegek részére.

Tevékenységünket a jövőben alapítványi formában szeretnénk folytatni. Ehhez azonban többek közreműködésére lenne szükség, ami nem állandó, hanem csak időnkénti elfoglaltságot jelentene.

Kérjük azokat, akik szívesen részt vennének fizetés nélkül az alapítványnál felmerülő érdemi és adminisztratív munkában, hogy megbeszélés végett jelentkezzenek a következő telefonszámon: Vértes István, 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Vízhiánytól fenyegetve

A világ számos városa egyre gyakrabban kerülhet közel a „zéró naphoz” – vagyis ahhoz a naphoz, amikor egyszerűen elfogy az ivóvizük, egy friss tanulmány szerint. Katar, Izrael és Libanon a vízhelyzet szempontjából legveszélyeztetettebb országok.

A világ 17 országában elosztva most már a Föld népességének negyede él olyan régiókban, melyeket extrém magas vízhiány sújt, derül ki a World Resources Institute (WRI) amerikai kutatóintézet minap közzétett tanulmányából. Katar, Izrael és Libanon a vízhelyzet szempontjából legveszélyeztetettebb országok, míg a tájegységek közül az afganisztáni Bagdis és a botswanai Gaborone és Jwaneng van a legkritikusabb helyzetben, írja az mfor.hu.

„Globális vízkrízissel nézünk szembe. A bolygó népességei és gazdaságai folyamatosan növekednek, és egyre több vizet igényelnek. De a készleteinket fenyegeti a klímaváltozás, a pazarlás és a vízszennyezés” – mondta Betsy Otto, a WRI vízügyekkel foglalkozó vezetője.

Tizenheten a kiszáradás szélén

A vizsgálat során a kutatóintézet az elérhető víz mennyiségét állította szembe az otthonok, az ipar, az öntözés és az állattenyésztés által felhasznált vízmennyiséggel. Azt találták, hogy a legdurvább vízkrízis által fenyegetett 17 országban a mezőgazdaság, az ipar és a lakosság egy átlagos év során az elérhető felszíni és felszín alatti vizek 80 százalékát éli fel. A tanulmány megjegyzi: amikor a kereslet és a kínálat között ennyire kicsi rés tátong, akkor egy váratlanul beütő száraz időszak is brutális következményekkel járhat, márpedig a klímaváltozás felgyorsulásával az ilyen időszakok egyre gyakoribbak és szélsőségesebbek lesznek.

A 17 legfenyegetettebb ország Katar, Izrael, Libanon, Irán, Jordánia, Líbia, Kuvait, Szaúd-Arábia, Eritrea, Egyesült Arab Emírségek, San Marino, Bahrein, Pakisztán, Türkmenisztán, Omán és Botswana, illetve India, mely az elmúlt hetekben a déli régiót, különösen Csennaj városát sújtó extrém szárazság miatt is folyamatosan a hírek szereplője volt a világsajtóban. Csak a jéghegy csúcsa azonban a város, melynek mostani, szomorú ismertségét nagyban segítette, hogy a közösségi médiában virálissá vált az a sokkoló műholdas felvétel, mely a Csennaj határában található tó teljes kiszáradását mutatta. Valójában India számos további területe is krónikus vízhiányban szenved, mondta Shashi Shekhar, az ország vízkészlet-gazdálkodási minisztériumának korábbi vezetője, aki most a WRI-nek dolgozik.

A jelentés arra figyelmeztet, hogy a fokozódó vízhiány miatt megszaporodhatnak a „zéró napok”, vagyis azok a napok, melyeken az előzetes számítások szerint az adott városokban elfogy az ivóvíz. Ez a kifejezés tavaly februárból lehet ismerős, amikor Fokváros hajszál híján eljutott erre a szintre.

A vízhiány nagyon komoly társadalmi és politikai feszültségeket szül: konfliktusokat robbanthat ki, migrációs hullámokat indíthat el, miközben a tönk szélére juttathatja a mezőgazdaságot és az olyan vízigényes iparágakat, mint a bányászat és a gyártás.

Európa egy része is veszélyben

Már az extrém veszélyeztetett tizenhetek közé is befért egy európai ország, a parányi San Marino; a lista következő, magas veszélyeztetettségű csoportjában pedig még több államot találunk a kontinensről. A WRI ide sorolta Belgiumot, Görögországot, Spanyolországot, Ciprust, Albániát, Portugáliát, Olaszországot és a részben Európához számított Törökországot.

A közepes-magas veszélyeztetettségű csoportba került mások mellett Luxemburg, Észtország, Franciaország, Németország és Dánia is.

Magyarországon egyértelműen alacsony a vízhiány esélye, a 164 országot tartalmazó listán mi a 113. vagyunk. A rangsor végén, tehát a vízhiány által legkevésbé fenyegetett helyzetben egyébként Suriname van.

A három megoldás

A WRI tanulmánya három utat javasol a vízhiány fenyegetésének enyhítésére: növelni kell a mezőgazdaság hatékonyságát, szürke és zöld infrastruktúrába kell befektetni, és a vizek jóval nagyobb részét kell kezelni és újrahasznosítani.

Kibic

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Szept 20.	Szombat reggel Szept 21.	Péntek este Szept 27.	Szombat reggel Szept 28.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.00	9.30	18.00	9.30
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	18.45	8.00	18.30	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	18.35	9.00	18.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Vörösmarty u. 8.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.00	8.30	19.00	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

September 20. péntek	Elul 20.	Gyertyagyújtás: 6.29
September 21. szombat	Elul 21.	Szombat kimenetele: 7.31
September 27. péntek	Elul 27.	Gyertyagyújtás: 6.14
September 28. szombat	Elul 28.	Szombat kimenetele: 7.16
September 29. vasárnap	Elul 29.	Erev ros hásáná. Újév beköszönte
September 30.–okt. 1. hétfő, kedd		Ros hásáná

10 parancsolat Janusz Korczaktól

Janusz Korczak kiemelkedő tanár, író, orvos és közéleti személy volt, aki háromszor is önként mondott le a menekülés lehetőségéről. Először akkor, amikor elhatározta, hogy nem emigrál Palesztinába, mielőtt megszállnák Lengyelországot, mert nem akarta elhagyni az árvaházat a szörnyű események előestéjén sem.

A második alkalommal, amikor nem volt hajlandó elmenekülni a varsói gettóból.

Végül harmadjára, amikor az árvaházak minden lakóját feltették a táborba menő vonatra, és egy SS-tiszt, odalépve Korczakhoz, megkérdezte:

– Ön írta az Első Matykó király című könyvet, igaz? Még gyermekkoromban olvastam, nagyszerű könyv. Ön szabad.

– És a gyermekek?

– A gyermekek maradnak. Ön azonban szabadon elhagyhatja a kocsit.

– Téved. Nem tudom. Nem minden ember olyan kőszívű.

Néhány nappal később a treblinkai koncentrációs táborban Korczak a gyermekekkel együtt belépett a gázkamrába. A halál felé haladva Korczak a két legkisebb gyermeket a karjában tartotta, és a gyanútlan csecsemőknek mesét mondott.

Ezután senki nem tud semmit Korczak sorsáról. Érdemes azonban elolvasni az ezen csodálatos ember által ajánlott 10 parancsolatot a gyermekek nevelésével kapcsolatban.

1. Ne várjuk el gyermekünktől, hogy olyan legyen, mint mi, vagy akár csak hozzánk hasonló. Segíts neki, hogy ő ne te legyen, hanem önmaga.

2. Ne követelj a gyermekedtől semmit azért, amit adtál neki. Életet adtál neki, hogyan köszönhetné ezt meg? Majd ő is életet ad másnak, aztán az is, és így tovább.

3. Ne töltsd ki a gyermekeden a sérelmeidet, mert akkor öregkorodban könnyen kenyér nélkül maradhatsz. Ne feledd: ki mint vet, úgy arat!

4. Ne kezeld a problémáit magasról. Az élete mindenkinek olyan, amilyen, és ne hidd, hogy neki sokkal könnyebb vagy nehezebb, mint neked, viszont neki még nincs annyi élettapasztalata, mint neked.

5. Soha ne alázd meg!

6. Ne felejtsd el, hogy minden ember számára a legfontosabbak a gyermekei. Több figyelmet fordíts rájuk, hiszen soha nem tudhatjuk, hogy ki lakozik benne.

7. Ne kínozd magadat, ha nem tudsz valamit megtenni a gyermekedért. Emlékezz rá: a gyermek számára a megtett dolgok elengedhetetlenek, a nem megtettekben pedig ott a lehetőség.

8. A gyermek nem egy zsarnok, aki az egész életedet uralja, nem csak egy hús-vér teremtmény. A gyermek egy olyan kincs, amit az Élet adott neked, hogy a tudás lángját továbbadhasd és növelhesd. A gyermek az anya és apa korlátlan szeretetének megkoronázása, akiben nem a „mi”, vagy a „saját” gyermekünk növekszik, hanem egy teljesen egyedülálló lélek.

9. Légy képes szeretni valaki más gyermekét. Soha ne csináld máséval azt, amit nem szeretnéd, hogy csináljanak a tiéddel.

10. Szeresd a gyermekedet, legyen az bármilyen, szerencsétlen, tehetségtelen, felnőtt. Beszélgess vele, örülj, mert a gyermekkel töltött idő egy ünnep.

Bidista.com

Joszi Amrani nagykövet búcsúlátogatáson találkozott Varga Judit igazságügy-miniszterrel. „Mindig öröm számomra, amikor beszélgetést folytathatok a világról és európai ügyekről. Ezek szellemi és baráti találkozók – mondta a nagykövet. – Elkötelezettek vagyunk a kétoldalú kapcsolatok és az együttműködés erősítésében a két igazságügyi tárca között” – tette hozzá. Amrani megerősítette az izraeli igazságügy-miniszter meghívását Varga Judit számára. Erre a találkozóra az ottani választásokat követően kerülhet sor.

Wissotzky – több mint tea

Aki járt már Izraelben, szinte biztos, hogy találkozott a Wissotzky teával. Az idén 170 éve alapított gyár történetével foglalkozunk a cikkben, kitérünk arra is, hogy Izrael miképp mentette meg a vállalatot.

A Wissotzky egy nemzetközi, családi tulajdonban lévő, teagyártással foglalkozó vállalat. Székhelye Tel-Avivban található, de Londonban és az Egyesült Államokban is vannak kirendeltségei. Izrael vezető teaforgalmazóját 1849-ben alapították Moszkvában, pár évtized után az Orosz Birodalom legnagyobb teagyárává vált, a 20. század elejére pedig már a világ legnagyobb teagyártójává nőtte ki magát.

A Wissotzky Tea Companyt Shalom Seidler vezeti. A termelés a Galileában található gyárban zajlik; a vállalat körülbelül 400 munkavállalót foglalkoztat. A Wissotzky az izraeli teapiac háromnegyedét fedi le, de nagyon jelentős exporttevékenységet is folytat. Többek között Kanadában, az Egyesült Királyságban, Japánban, Dél-Koreában, továbbá számos európai országban is jelen vannak termékei. Az Egyesült Államokban főleg a kóser teapiacon ismerik, azonban már elkezdtek nyitni a nem kóser termékeket kereső vevők felé is.

Az első Wissotzky

Zeev Kalonimus Wissotzky 1824-ben született a Litvániában található Zagarében. Hagyományos zsidó nevelésben részesült. 18 évesen, házasságkötése után, szülei biztatására a Volozsin jesiva tanulója lett, ám betegsége miatt be kellett fejeznie rabbinikus tanulmányait. Később a muszár mozgalom (az erkölcs, az erkölcsös viselkedés szerepére helyezik a hangsúlyt a tóratanulásban) alapítójával, Jiszráel Szalanter rabbival tanult. Többek között neki köszönhetően döntött úgy, hogy a tóratanulás mellett olyan megélhetést is keres, mely hozzájárul ahhoz, hogy a szegényeknek is tudjon adományozni (minden bevétele 10%-át adakozásra fordította).

Mielőtt belépett az üzleti világba, Wissotzky kétkezi munkát végzett, egy zsidó mezőgazdasági kolóniához csatlakozott, amelyet az orosz kormány hozott létre Dvinszk mellett (a mai Daugavpils, Lettország). Amikor világossá vált, hogy nem tud elegendő pénzt összeszedni családja megélhetésére e tevékenységgel, Moszkvába költözött – ott kezdte el a teakereskedést.

Zeev Kalonimus Wissotzky 1849-ben alapította a saját nevét viselő teagyárat. Amikor 1885-ben a Szentföldre látogatott, már nagyon befolyásos, gazdag ember volt, „az orosz teakirálynak” nevezték. A Hovevei Cion mozgalom kiemelkedő alakjává vált, e szervezet küldte őt a mai Izrael területére, hogy tárgyaljon a jisuv mozgalom vezetőivel. Ez idő alatt Wissotzky körbejárta Erecet, valamint az Orosz Birodalomban is terjeszkedni kezdett, és egyre több vevőre tett szert. Később zsidó iskolát alapított Haifán, és jelentős összeggel támogatta a Volozsin jesivát.

A Wissotzky a 20. században

1904-re a cég már Németországban, Franciaországban, Kanadában és New Yorkban is feltűnt a teapiacon. Zeev Kalonymus Wissotzky 1904-ben hunyt el. 1907-ben a Wissotzky akkori vezetői létrehozták az angloázsiai vállalatot londoni székhellyel, melyet Ahad Ha’am, a neves zsidó író és filozófus irányított. Ha’am 1903-ban csatlakozott a társasághoz, amikor lemondott a cionista folyóirat, a Hasiloach szerkesztői posztjáról. Ekkortájt a vállalat ültetvényeket vásárolt Indiában és Ceylonban (jelenlegi Srí Lanka).

Az 1900-as évek elejétől 1917-ig a Wissotzky Tea Company volt a világ legnagyobb teagyára. A bolsevik forradalom után a kormány azonnal államosította az orosz birodalom minden magánvállalkozását – még két évbe telt a Wissotzky Tea átvétele. Ez elsősorban a társaság által a sok alkalmazott számára nyújtott szociális juttatásnak köszönhető.

1917-ben a vállalat fokozatosan beszüntette tevékenységét Oroszországban, és a Wissotzky család tagjai az Egyesült Államokba és Európába költöztek, fióktelepeket nyitva Olaszországban, Lengyelországban és más európai országokban. A forradalom idején azzal vádolták az Orosz Birodalom területén a Wissotzkyt, hogy mint zsidó tulajdonban lévő cég, elfoglalják az országot (ugye ismerős?!). De nemcsak ők, hanem a Brodsky cukor, valamint maga Trockij is.

Az orosz forradalom utáni években a Teagyár legnagyobb központja Londonban volt, de kirendeltsége működött Gdanskban is. Ez utóbbit Alexander Chmerling és Salamon Seidler vezette. 1936-ban Simon Seidler, Salamon Seidler fia megérezte a háború fenyegető veszélyét, és elhagyta Lengyelországot, a Szentföldre vándorolt. Még ebben az évben létrehozta a Wissotzky közelkeleti központját. A jelenlegi Izrael területén állomásozó brit katonáknak kezdte el árulni teáját, így reklámozva a márkát. Simon egy csomagolóüzemet épített, és fokozatosan kibővítette a vállalat termékskáláját. 1957-ben meghalt, ekkor felesége, Ida Seidler vette át a családi cég vezetését. Ő vezette be az ital gyártásának és forgalmazásának modern megközelítését. A holokauszt idején a család Európában maradt tagjai közül sokan meghaltak, és az európai kirendeltségeket is jelentősen megtépázta a vészkorszak. Ha Simon Seidler nem nyitja meg a Szentföldön a cég kirendeltségét, nagy valószínűséggel nem lenne a Wissotzky napjainkban Izrael egyik szimbolikus terméke.

A Wissotzky napjainkban

Az elmúlt negyven évben a Wissotzky tovább növekedett, automatizálva létesítményeit, új ízeket és termékeket adva, kibővítve szállítóparkját Izraelben és az egész világon. Jelenleg az ötödik generációs családtagok irányítása alatt a Wissotzky több mint 200 különféle terméket állít elő (pl. zöld és fekete teákat, valamint gyógynövény- és gyümölcskeverékekből készülő teákat). Fából készült díszdobozuk (más néven „varázslatos tealáda”) is nagyon népszerű.

2005-ben, 80 év kihagyás után, Oroszországban is újrakezdték teájuk forgalmazását. A Wissotzky hivatalos weboldala szerint a társaság jelenleg „mintegy 78%-os piaci részesedéssel vezeti Izrael teaágazatát” – bár 2009 márciusában az alacsony nyereségnek és a vállalatok éles versenyének következtében abbahagyta jegestea-termékének, az Ice T-nek a gyártását. A kisebb, időszakos visszaesések ellenére a Wissotzky lenyűgöző eredményeket ér el, és mindig képes megújulni a teapiacon. 2019-ben ünneplik a cég megalapításának 170. évfordulóját.

Felhasznált források:
https://www.wtea.com/
https://en.wikipedia.org/wiki/Wissotzky_Tea
https://www.myjewishlearning.com/article/wissotzky-tea-company/

Miklós Dóri

Mit tehet egy rabbi?

ÖNINTERJÚ

– Ez nem egy álkérdés, rabbi úr?

– De igen! Ki ne tudná: taníthat, tanulhat, szervezhet stb.

– Akkor mi a probléma?

– Az, hogy mit nem tehet!

– Térjen a tárgyra, rabbi úr, kérem tisztelettel!

– Szerintem nem kritizálhatja Izraelt olyan hangnemben, amelyet kint töltött évei alatt szerzett sérelmei motiválnak!

– Fogadjunk, hogy az FB-ről van szó!

– Úriember nem fogad abban, amiben biztos!

– De kiről van szó?

– Csak nem gondolja, hogy megmondom! Holló a hollónak... De nekem úgy tűnik, mintha az illetőnek amikor reggel felébred, első gondolata: na kit fogok ma megszívatni Izrael múltjából-jelenéből?

– Most akkor ő antiszemita, anticionista, antiizraelista vagy micsoda?

– A véleményem nem publikus! Tény, hogy foglalkozására nézve rabbi, s mint ilyen, valahogyan szem előtt kellene tartania a hívek érzékenységét és az antiszemiták igényeinek figyelmen kívül hagyását!

– És akkor mi van a szólásszabadsággal?

– Az van! De egy rabbi – nem a szóban forgóról van szó – például nem tagadhatja Isten létét csak mert szólásszabadság van!

– Ez igaz! Nem értem! A rabbi úr fél az illetőtől?

– Igen! Mert egy nap arra ébredhet, hogy a Bibliára hivatkozva népirtással fogja vádolni Izraelt! Az sem számítana, hogy ez már a szélsőjobb plagizálása lenne!

Kardos Péter

SPÁNN GÁBOR

Fogat fogért

Hogy miért ezt a baljóslatú bibliai idézetet választottam jegyzetem címéül, az remélem, az alább következő írásból majd kiderül.

Bennünket, zsidókat ha nem a Könyv népének, akkor kereskedő népnek szoktak nevezni. Mindkettőt elvállaljuk. Az utóbbival kapcsolatban évtizedek óta kering egy pesti vicc, mely szerint Árpád atyánk amikor a honfoglaláskor megérkezett a Kárpátok lejtőire, megállt, és hátraszólt törzsfőnökeinek: ez egy jó kis huzatos medence, itt letelepszünk! Ehhez szokták hozzátenni, hogy mi, zsidók már akkor is velük voltunk. Nem harcoltunk, hanem a letelepedett törzsek sátraiba bekopogva mindenhova bekiabáltuk: kocogányt, buzogányt vegyenek!

Ettől kezdve Weiss Manfréd élenjáró ipari termékein, Goldberger Ignác világhírű textilneműin keresztül a találmányaiért hálából Dunába lőtt Richter Gedeonig hosszú út vezetett.

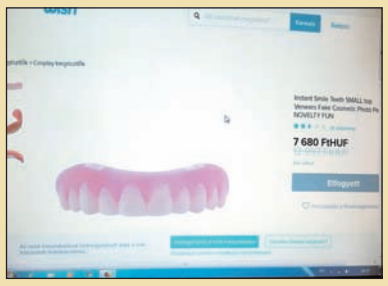

Mára a kellően megbolondított népek néhány forintnyi árkülönbségért szinte mindent hajlandók interneten vásárolni. Estek ennek áldozatul csodát váró rákosok, impotensek, ékszer helyett gagyi bizsut és világmárkák neve alatt sufniban készített bóvlit vásárlók tömegei. Bevallom, mi is vásároltunk webáruházból, de csupán olyasmit, aminek egyrészt garantált minőségű változatát már ismertük, a cég, amelyik hirdette, leprioráltható és ismeretségi körünkből visszaigazolhatóan megbízható volt.

Amire a feleségem hívta fel a figyelmemet a minap, az szerintem überelt mindent. A jegyzetemhez mellékelt fotón látható fogsor tűnt fel a Facebookon mint megrendelhető termék, egy jó nevű, amerikai székhelyű csomagszállító cég ajánlataként. Azok számára írom le, akik nem jól látják a képen: ugyanúgy hirdetik, mint a zöldségreszelő garnitúrát, egy óriási eredeti ár, majd mellette a leszállított olcsóbb ár csábításával. Ezen a képen még azt is feltüntették, hogy jelenleg a készletük kifogyott, de aki új fogakra vágyik több ezer kilométerről, nyugodtan rendelje meg. A fog abszolút bizalmi kérdés, és két egyforma száj és fogíny nincs. Minden fogorvos többszöri vizittel kínlódik, míg eltalálja azt a mintát, aminek alapján biztosított, hogy a készítendő műfog jól fekszik az ínyen, a rágás hibátlan és fájdalommentes. Gondolom, ezt egy eladó több ezer kilométerről ráolvasással ugyanígy megoldja... Eddig azt hittem, hogy a legabszurdabb dolog, amit az emberi butaság produkálhat: egy bevásárlóközpontban hatalmas kosárban kitett olvasószemüvegekből választani. Szemüveget – ez mindenki számára evidencia, aki bármilyen látászavarral küzd – csak gondos műszeres vizsgálat után, de legbölcsebb, ha orvosi javallatra veszünk.

Tanúja voltam, amint valaki fölpróbált a kosárból két-három darabot, majd a tükörtől ellépve, látva döbbent arcomat, szelíd mosollyal azt mondta: ugyan nem látok vele teljesen élesen, de olyan szép a keret, úgy megy a ruhámhoz, hogy emellett döntöttem. Én majdnem megkérdeztem, segítsek-e kimenni az ajtón, hogy ne fejelje le...

Na a fog is ugyanilyen dolog!

Egy jó humorú zsidó fogorvos barátom azt szokta mondani, hogy Magyarország dentálhigiénés állapota a legrosszabb Európában. Nem tudom, megfigyelték-e, hogy a különböző híradókban esténként adagolt haváriahíreknél ha a stáb nagy nehezen talál valakit, aki arcát is adja a látottakhoz, abban az arcban maximum egy vagy két fog látható.

Az mindenki számára evidencia, hogy a hajhullás vagy a fogaink tönkremenetele részben genetikai okú. Nagyban hozzájárul természetesen az is, hogy miként gondozzuk, ápoljuk őket.

Egy icipici publicitást sem kapott felmérés szerint kis hazánkban lassan csupán annyi fogkrém fogy, amennyi cipőkrém, így ne csodálkozzunk, hogy fiatal emberek járkálnak úgy, hogy 10 perc szünet van két fog között, és ez nem zavarja őket sem a munkában, sem a hódításban.

Mi, zsidók nem szoktunk átkozódni. Olvastam, hogy létezik egy ősi kínai átok, mely így szól: kívánom, hogy hulljon ki valamennyi fogad, de maradjon egy, hogy legyen, ami fájjon.

Aki azzal a gondolattal játszik, hogy a csomagküldő szolgálattól rendel magának fogsort, annak ezúton ajánlom, hogy rendeljen állkapcsot is, mert azt bármilyen oddsszal hajlandó vagyok lefogadni, hogy az előre elkészített műfogsor vagy nem illik az ínyéhez, vagy néhány hónap alatt nagy eséllyel indulhat bármely horrorfilm castingján.

...és ideje van a nevetésnek

Jiddise máme sorozatunk

Az ifjú Kohn már nem lakik otthon, de most is, mint minden nap, felhívja az anyját:

– Halló, mama? Hogy vagy?

– Jól, kisfiam, nagyon jól!

– Óh, bocsánat. Azt hiszem, téves hívás!

Sotheby's EST. 1744

Londoni árveréseinkre keressük neves festőművészek alkotásait

SOTHEBY'S WIEN, HERRENGASSE 5, PALAIS WILCZEK, 1010 WIEN
INFORMÁCIÓ +43 (0)1 512 47 72 VIENNA.OFFICE@SOTHEBYS.COM
SORAYA.STUBENBERG.REPRESENTATIVE@SOTHEBYS.COM

ISIDOR KAUFMANN
A Regiségkereskedő
Sotheby's New York
2006. december 13.
$772 000 világrekord áron eladva